

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет бізнесу і права

Кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

**МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ
ДЕСТИНАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧОРНОБАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ)**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент II курсу 261-М групи
Спеціальності: 242 Туризм і рекреація
Освітньо-професійної програми
«Туризм»
Ярьоменко Андрій Вікторович

Керівник: доц. Бурак В.Г.

Рецензент: Лиманець Л.М.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ.....	6
1.1 Поняття та класифікація туристичних дестинацій.....	6
1.2 Теоретичні підходи до відновлення дестинацій після конфліктів...	8
1.3. Вплив війни на туристичну дестинацію: структурний аналіз та соціально-економічні наслідки.....	11
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ЧОРНОБАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ.....	20
2.1. Загальна характеристика Чорнобаївської громади.....	20
2.2. Аналіз впливу військових дій на туристичний потенціал громади.....	33
2.3. Оцінка існуючих туристичних ресурсів та об'єктів громади.....	34
РОЗДІЛ 3 МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ.....	37
3.1. Фінансові та інфраструктурні механізми.....	37
3.2. Інвестиційні стратегії та партнерства: залучення інвесторів, співпраця з туристичними агентствами, розвиток локального бізнесу.....	40

3.3. Розвиток екологічного та культурного туризму: перспективи для розвитку сталого туризму з фокусом на природні та культурні об'єкти громади.....	44
3.4. Залучення місцевої громади до процесів відновлення: роль місцевих жителів у відновленні та популяризації туризму.....	47
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна ситуація в Україні, що пов'язана з військовим вторгненням Російської Федерації, створила «безпрецедентні виклики для соціально-економічного відновлення багатьох регіонів країни. У результаті бойових дій було завдано значної шкоди інфраструктурі, економіці та культурній спадщині численних громад, зокрема й Чорнобаївській. Разом із руйнуванням матеріальної інфраструктури, війна суттєво вплинула на туризм, знищивши важливі туристичні об'єкти та тимчасово припинивши туристичні потоки в регіони, які до війни мали значний потенціал у цій сфері» [1].

Попри ці втрати, «відновлення туризму є надзвичайно важливим аспектом, що може сприяти прискоренню економічного відродження та покращенню соціальної стабільності після закінчення бойових дій. Туристичний сектор здатен залучити міжнародні інвестиції, стимулювати створення нових робочих місць, зберегти та популяризувати національну культурну спадщину, а також сприяти формуванню позитивного іміджу України на світовій арені. У цьому контексті розвиток туристичного потенціалу Чорнобаївської громади, яка володіє багатим природним, історичним та культурним ресурсом, є актуальним завданням, яке потребує

комплексного підходу та розробки відповідних механізмів відновлення. Залучення ресурсів до цього регіону та планування ефективних стратегій розвитку туризму в умовах повоєнного відновлення може стати важливим кроком для зміцнення національної економіки та сприяти інтеграції постраждалих громад у сучасний економічний простір» [2].

Такий підхід дає змогу чітко окреслити досліджувану проблему та сконцентрувати увагу на аспектах, які є найбільш значущими для відновлення туристичної привабливості регіону.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення основних механізмів та інструментів відновлення туристичної привабливості Чернобаївської громади як частини стратегії загальнонаціонального повоєнного відродження.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси повоєнного відновлення туристичних дестинацій, а предметом – специфіка цих процесів у контексті розвитку туристичної сфери Чернобаївської громади.

Задля досягнення поставленої мети, у роботі передбачено виконання таких завдань:

1. «Огляд наукових підходів до визначення поняття «туристична дестинація» та виявлення її ключових складових.
2. Аналіз світового досвіду у сфері повоєнного відновлення туристичних регіонів з метою виявлення корисних уроків для України.
3. Дослідження можливих механізмів та моделей відновлення туристичних об'єктів, які можуть бути застосовані для українських реалій.
4. Вивчення передумов відновлення туристичної дестинації Чернобаївської громади на основі аналізу її сильних та слабких сторін, а також наявних можливостей і загроз.
5. Розробка практичних рекомендацій щодо відновлення туристичного потенціалу громади з урахуванням сучасних потреб та умов» [2].

Методи дослідження. У роботі застосовано комплексний підхід до вирішення поставлених завдань. Використано методи теоретичного аналізу літератури, що дозволяють сформулювати уявлення про концептуальні основи туристичної дестинації та повоєнного відновлення. Застосування SWOT-аналізу допомагає виявити сильні та слабкі сторони Чорнобаївської громади як туристичного об'єкта, а також оцінити можливості та загрози, які можуть вплинути на процес її відновлення. Крім того, проведено інтерв'ю з експертами у сфері туризму, інвестування та відновлення громад, що дозволило отримати уявлення про реальні перспективи та можливі проблеми повоєнного розвитку туристичного сектору в Україні.

Наукова новизна та практична цінність роботи. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні підходів до відновлення туристичної привабливості територій, що постраждали від воєнних дій, із застосуванням світового досвіду у поєднанні з місцевими особливостями. Робота пропонує детальну модель відновлення, яка орієнтована на потреби Чорнобаївської громади, але може бути використана і для інших регіонів України.

Практична цінність роботи полягає в розробці конкретних рекомендацій, які можуть бути реалізовані після завершення бойових дій і спрямовані на відновлення, популяризацію та економічне зміцнення туристичної індустрії громади. Ці рекомендації можуть слугувати базою для програм розвитку туризму у деокупованих регіонах та залучення інвесторів для підтримки інфраструктурного відновлення і підвищення рівня життя місцевого населення.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи магістра пройшли апробацію та доповідалися у формі статті та публікації на науково-практичній конференції:

А.Ярьоменко, В.Бурак. Механізми відновлення розвитку місцевих громад. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: V Міжн. наук.-практ. конф.* (Львів 24–25 жовтня 2024). Львів, 2024.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ присвячений теоретичним основам формування туристичного продукту, другий - аналізу туристичних ресурсів та інфраструктури Чорнобаївської громади, а третій - розробці механізм відновлення та рекомендацій.

Робота містить вступ, 3 розділи, висновки, список літературних джерел (42 найменування), 2 додатка. Загальний обсяг роботи – 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

1.1. Поняття та специфіка туристичної дестинації

«Туристична дестинація є одним з ключових понять у сфері туризму, яке поєднує фізичний простір, інфраструктуру, послуги, природні та культурні об'єкти, а також досвід і враження, що очікуються туристами. За визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), туристична дестинація є місцем, яке туристи обирають для відвідування з метою отримання унікальних вражень, що базуються на природних, історичних, культурних чи соціальних ресурсах.

Вона може бути географічно визначеною територією – містом, регіоном, державою, або навіть віддаленими малонаселеними місцевостями з винятковою туристичною цінністю.

Ключовою особливістю туристичної дестинації є її здатність запропонувати комплексний туристичний продукт. Цей продукт формується завдяки гармонійному поєднанню таких складових, як природні об'єкти (ландшафти, парки, водні ресурси), культурна спадщина (архітектура, музеї, фестивалі), туристична інфраструктура (готелі, ресторани, транспорт), і соціальний капітал, що включає місцевих жителів, які забезпечують гостинність, традиції і культурну автентичність дестинації» [1].

Важливими характеристиками туристичних дестинацій є їхня унікальність і привабливість. «Унікальність дестинації залежить від особливостей природи, культури, традицій та способу життя місцевого населення.

Наприклад, мальовничі природні краєвиди Карпат, історичні пам'ятки Києва або культурні традиції Львова роблять ці місця привабливими для туристів завдяки їхнім винятковим рисам.

Привабливість дестинації, своєю чергою, визначається здатністю задовольнити інтереси та очікування туристів, забезпечити комфортні умови для відпочинку і дозвілля, а також надати новий досвід та емоції, що є основою сучасного туристичного продукту.

Серед важливих аспектів туристичної дестинації виділяють також доступність і якість інфраструктури. Доступність стосується як географічного розташування (наявності шляхів сполучення, транспортних вузлів), так і доступності послуг для різних категорій туристів, зокрема людей з обмеженими можливостями.

Розвинута інфраструктура сприяє зручності пересування, відпочинку та задоволенню базових потреб туристів, що важливо для формування позитивного досвіду та іміджу дестинації.

Рівень безпеки є також важливим фактором, який безпосередньо впливає на вибір туристів і їхнє ставлення до конкретного місця.

Безпека включає політичну стабільність, відсутність загроз, таких як війни чи природні катастрофи, а також забезпечення медичного обслуговування та належних умов для перебування туристів.

Під час воєнного конфлікту безпека стає критичним фактором, що відлякує потенційних відвідувачів, проте з відновленням миру цей аспект стає основою відновлення довіри до дестинації» [2].

Ще одним важливим аспектом є «адаптованість дестинації до сучасних вимог ринку туризму, яка включає розвинуту цифрову інфраструктуру, наявність інформаційних ресурсів (онлайн-платформи, мобільні додатки), інноваційні послуги, а також можливості для розвитку сталого туризму.

В умовах цифрової трансформації туристичні дестинації, що мають адаптовану інфраструктуру та цифрові сервіси, є більш привабливими, оскільки забезпечують легкий доступ до інформації, можливості для бронювання послуг та отримання віртуальних турів.

Загалом, туристичну дестинацію можна розглядати як систему, що об'єднує численні елементи, які працюють синергічно для створення повного

туристичного досвіду. Цей досвід не лише задовольняє базові потреби туристів, але й сприяє формуванню емоційної прив'язаності до дестинації, що стимулює повторні візити, позитивні відгуки та рекомендації іншим.

Таким чином, туристична дестинація є невід'ємною частиною місцевої економіки, яка сприяє створенню робочих місць, залученню інвестицій, підтримці малих підприємств і розвитку інших суміжних галузей» [2].

1.2. Повоєнне відновлення: світовий досвід та українські перспективи

Повоєнне «відновлення туристичних дестинацій – це складний і багаторівневий процес, який включає реконструкцію інфраструктури, відновлення довіри туристів, створення умов для забезпечення безпеки та залучення інвестицій. Історичний досвід різних країн, які стикалися з руйнівними наслідками збройних конфліктів, надає цінні уроки для України та її громад, зокрема щодо відновлення туристичних можливостей. Кожен успішний приклад повоєнного відродження туристичних регіонів показує, що відновлення туристичного сектору має стратегічне значення для національної економіки та соціального відновлення суспільства.

Один із найбільш вивчених прикладів повоєнного відновлення туризму – це досвід Хорватії, яка, після військового конфлікту 1990-х років, змогла не лише повернути туристів, а й побудувати одну з найуспішніших моделей розвитку туризму в Європі. Хорватія вдало використала природний та історико-культурний потенціал, інвестуючи в відновлення історичних пам'яток, інфраструктуру та сучасні курорти. Важливим аспектом було також створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та залучення іноземних інвестицій, що сприяло відбудові туристичного іміджу країни. Завдяки вдалим комунікаційним кампаніям Хорватія змогла подолати негативний образ конфліктної території, акцентуючи на мирному відновленні, безпеці та унікальності своєї природи та культурної спадщини. Успіх Хорватії

базується на скоординованій діяльності держави, бізнесу та громадянського суспільства, які спільними зусиллями змогли перетворити країну на популярну туристичну дестинацію» [4].

Яскравим прикладом є і Камбоджа, яка, пройшовши через багаторічний період збройних конфліктів та політичної нестабільності, зуміла «відродити туризм завдяки унікальній культурній спадщині – зокрема, комплексам Ангкор-Ват. Камбоджа зосередилася на збереженні й реставрації історичних пам'яток, що забезпечило стабільний потік іноземних туристів, готових ознайомитися з культурною спадщиною країни. Успішне відновлення туризму в Камбоджі стало можливим завдяки міжнародним інвестиціям та підтримці, що дозволило не лише відбудувати туристичну інфраструктуру, але й підтримувати місцеве населення, залучаючи його до туристичного сектору через розвиток малого бізнесу, ремесел, громадських ініціатив.

На Близькому Сході Ізраїль продемонстрував можливість співіснування туризму та військових загроз завдяки розвинутій системі безпеки та стратегічному маркетингу. Влада країни приділяла особливу увагу розвитку інфраструктури і забезпеченню туристів інформацією та підтримкою на всіх етапах їхнього перебування. Завдяки цьому туристичний потік залишався стабільним навіть у непрості періоди, а країна змогла ефективно розвивати культурний, релігійний і медичний туризм. Ізраїль активно інвестує у програми інформування та маркетингові кампанії, що спрямовані на популяризацію своїх туристичних ресурсів серед іноземців, а також стимулює локальні ініціативи, орієнтовані на інновації у туристичному секторі. Таким чином, Ізраїль є прикладом того, як туристична дестинація може розвиватися навіть в умовах постійного ризику.

Україна має багато перспектив і потенціалу для відновлення свого туристичного сектору після війни, враховуючи як світовий досвід, так і власні ресурси та можливості. По-перше, держава може використати стратегічно важливі природні, культурні та історичні ресурси, такі як Карпати, Чорне та Азовське моря, пам'ятки Києва, Львова та інших міст. Відновлення цих

територій та об'єктів культурної спадщини стане першим кроком до повернення туристів. Важливим аспектом є збереження унікальної культурної спадщини України, яка є невід'ємною частиною європейського культурного ландшафту і може стати важливим туристичним активом. Досвід інших країн показує, що збереження та популяризація культурної спадщини є ключовими факторами для повернення міжнародного туристичного інтересу» [4].

Другим аспектом є розвиток інфраструктури та залучення міжнародної допомоги. «Світовий досвід показує, що успішне повоєнне відновлення часто стає можливим завдяки залученню іноземних інвесторів та партнерів, які готові вкладати кошти в інфраструктурні проекти та допомагати у відновленні об'єктів культурного й природного значення. Україна має можливість звернутися до міжнародних організацій та фондів для залучення грантів та фінансової допомоги, що дозволить відновити інфраструктуру та забезпечити належні умови для туристів.

Ще один важливий аспект для України – розвиток програм підтримки та залучення місцевих громад до процесу відновлення. Місцеві жителі повинні брати активну участь у відбудові, адже саме вони є носіями місцевої культури і традицій, які можуть зацікавити туристів. Завдяки розвитку малого бізнесу, підтримці ремісничих ініціатив та програмам зайнятості, місцеві громади можуть стати важливою частиною туристичного продукту, створюючи автентичну атмосферу для гостей.

На додаток до інфраструктурних і культурних проектів, стратегічний розвиток екологічного та сталого туризму також має перспективи для України. Багато туристів після воєнного конфлікту будуть надавати перевагу менш урбанізованим зонам з екологічно чистими територіями. Враховуючи багатство природних ресурсів України, сталий туризм може стати важливим напрямом для залучення туристів, які цінують екологічну безпеку і готові підтримати місцеві громади» [4].

Таким чином, повоєнне відновлення «туристичних дестинацій в Україні потребує комплексного підходу з урахуванням як світового досвіду, так і

специфіки українських ресурсів та інфраструктурних можливостей. Грамотне відновлення туристичного сектору може значно сприяти відновленню економіки та поверненню міжнародного інтересу до країни. Враховуючи значний потенціал українських дестинацій, Україна має можливість використати як успішні світові практики, так і власні унікальні ресурси для досягнення довготривалого розвитку в туристичній сфері» [3].

1.3. Вплив війни на туристичну дестинацію: структурний аналіз та соціально-економічні наслідки

Війна є одним з «найпотужніших факторів, що впливає на соціально-економічний розвиток держави, і туристична індустрія є однією з перших сфер, що зазнає негативного впливу в умовах збройного конфлікту. Війна змінює усі аспекти життя регіону: від порушення інфраструктури і зниження безпеки до глибоких соціальних і економічних наслідків, що можуть тривати десятиліттями після закінчення активних бойових дій. Розглянемо детальніше, як війна впливає на туристичну дестинацію, враховуючи різноманітні структурні, соціальні та економічні аспекти.

Деструкція інфраструктури та економічні втрати.

Одним із перших і найбільш очевидних наслідків війни є руйнування інфраструктури. Туристичні об'єкти – готелі, курорти, музеї, пам'ятки архітектури та природні парки – нерідко стають мішенню для атак, через що вони зазнають значних пошкоджень або знищуються повністю. Зокрема, міжнародний аеропорт у Чорнобайовці, який раніше слугував важливим транспортним вузлом для туристів, був повністю зруйнований внаслідок воєнних дій.

Це стало серйозним ударом для туристичної інфраструктури регіону, адже аеропорт забезпечував не лише внутрішні, а й міжнародні авіасполучення, що суттєво сприяло розвитку місцевої економіки та туризму.

Крім того, навколишні землі часто заміновано, що створює додаткові ризики для безпеки та ускладнює відновлення інфраструктури. Процес розмінування може зайняти багато часу та ресурсів, адже безпека туристів є пріоритетом для відновлення туристичної активності. Залишки мін та інших вибухонебезпечних предметів створюють небезпечні умови для відвідувачів, а також для місцевих жителів, які хочуть повернутися до своїх домівок та відновити свою звичайну діяльність. Це вимагає не лише значних фінансових витрат на розмінування, але й зусиль з боку держави та міжнародних організацій для забезпечення безпеки в регіоні» [5].

Економічні втрати, пов'язані з порушенням туристичної індустрії, можуть сягати мільярдів доларів. «Втрата туристичного потоку призводить до скорочення доходів місцевих підприємств, таких як готелі, ресторани, туристичні агентства, магазини сувенірів та інші сервіси, орієнтовані на туристів. Війна також змушує багато підприємств припинити діяльність або взагалі закритись, що призводить до зростання безробіття та зниження доходів населення. Як наслідок, виникає економічний спад, що ускладнює відновлення туристичної індустрії навіть після закінчення війни.

Варто зазначити, що відновлення інфраструктури вимагає не лише фінансових ресурсів, але й часу, оскільки відновлення зруйнованих об'єктів і будівництво нових займає багато років. Протягом цього періоду регіон може залишитися без туристичного потоку, що ще більше погіршує економічну ситуацію та заважає нормалізації життя місцевих мешканців. У підсумку, руйнування інфраструктури внаслідок війни є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу до відновлення.

Безпека та імідж дестинації

Безпека є одним із найважливіших чинників, що впливають на вибір туристів щодо дестинації. Після війни, коли території зазнали значних руйнувань, проблема забезпечення безпеки стає особливо актуальною. Потенційні туристи завжди звертають увагу на стабільність і безпеку регіону, де планують провести свій відпочинок. В умовах, коли в Україні триває війна,

існує багато факторів, що можуть негативно вплинути на сприйняття туристичних дестинацій» [5].

Зокрема, наявність замінованих територій у Чорнобаївській громаді є серйозною загрозою. Ця «ситуація створює реальні ризики для відвідувачів, адже туристи можуть потрапити в небезпечні зони. Відтак, для забезпечення їхньої безпеки важливо провести розмінування території та вжити заходів для забезпечення безпечного пересування по регіону. Ці процеси вимагають чималих фінансових витрат, а також часу на здійснення всіх необхідних процедур, що, безумовно, може відстрочити відновлення туристичної активності.

Окрім фізичної безпеки, важливо також враховувати психологічні аспекти. Війна залишає глибокий слід у свідомості людей, і багато з них можуть вважати Україну небезпечним місцем для відвідування, навіть якщо ситуація насправді покращилася. Відновлення іміджу дестинації вимагає комплексних зусиль, спрямованих на популяризацію безпечного і привабливого образу Чорнобаївської громади. Сюди входять кампанії, що підкреслюють гостинність місцевих жителів, унікальні природні та культурні об'єкти, а також запевнення у безпеці відвідувачів.

Важливу роль у формуванні позитивного іміджу дестинації відіграє місцева громада. Активна участь жителів у процесах відновлення і популяризації туризму може суттєво змінити сприйняття регіону. Приміром, організація місцевих фестивалів, культурних заходів, екскурсій та волонтерських ініціатив допоможе залучити увагу до громади і продемонструвати її привабливість для туристів. Показуючи, що громада є активною, відкритою та готовою приймати гостей, можна значно поліпшити імідж регіону» [5].

Важливою складовою процесу відновлення є і взаємодія з міжнародними організаціями та туристичними асоціаціями. «Співпраця з такими структурами може допомогти не лише у відновленні інфраструктури, але й у відновленні довіри до дестинації на міжнародному рівні. Міжнародні

кампанії, які акцентують увагу на безпеці та культурному потенціалі регіону, можуть стати потужним інструментом у поверненні туристичного потоку.

Таким чином, відновлення безпеки та формування позитивного іміджу Чернобаївської громади є критично важливими аспектами, які потребують комплексного підходу та залучення усіх зацікавлених сторін. Тільки так можна буде створити умови для розвитку туризму в регіоні після війни, повернути довіру туристів та забезпечити стійке зростання туристичної галузі.

Соціальні наслідки: депопуляція та зміна структури зайнятостію.

Соціальні наслідки війни є надзвичайно важливими аспектами, які суттєво впливають на повоєнне відновлення Чернобаївської громади. Після збройного конфлікту багато людей стикаються з серйозними викликами, пов'язаними як з відновленням соціальної стабільності, так і з адаптацією до нових умов життя. У цьому контексті важливо розглянути зміни у структурі населення, міграційні процеси, а також перетворення у сфері зайнятості.

Перш за все, війна призвела до численних втрат серед населення, як фізичних, так і психологічних. Багато людей були вимушені залишити свої домівки через бойові дії, що спричинило значну міграцію населення. Багато сімей залишили Чернобаївську громаду, шукаючи безпеки в інших регіонах або за межами країни. Це, в свою чергу, призвело до зменшення чисельності населення в громаді, що негативно позначається на її економічному розвитку.

Зміни в структурі зайнятості також мають вагомe значення. Після війни спостерігається зростання безробіття, оскільки багато підприємств зазнали значних втрат, були знищені або закриті. Цей процес супроводжується значними соціальними наслідками: безробітні не лише втрачають стабільний дохід, але й зіштовхуються з проблемами психологічного характеру, такими як депресія, тривога та низька самооцінка. Важливо відзначити, що ці проблеми можуть мати довготривалі наслідки для здоров'я суспільства в цілому.

Для відновлення економіки регіону необхідно запроваджувати нові моделі зайнятості, які враховують зміни у структурі популяції та специфіку нових економічних умов. Важливим напрямком є розвиток місцевого бізнесу, що сприятиме створенню нових робочих місць. Оскільки багато жителів громади мають навички у сфері сільського господарства, ремесел та обслуговування, важливо інвестувати у розвиток цих секторів. Зокрема, можливе впровадження програм з навчання новим професіям, які відповідають сучасним вимогам ринку праці» [6].

Також слід зазначити, що у повоєнний період можуть виникнути нові можливості для розвитку сфери туризму, що відкриває нові перспективи для зайнятості. «Туризм здатний стати двигуном економіки, забезпечуючи нові робочі місця, зокрема у сферах гостинності, культурних заходів та екскурсій. Це може дати шанс місцевим жителям реалізувати свої потенціали, а також залучити інвесторів, що готові розвивати інфраструктуру громади.

Соціальні програми підтримки населення, зокрема психосоціальна допомога, також відіграють важливу роль у процесі відновлення. Суспільство потребує підтримки не лише в економічному, але й в соціальному плані, щоб допомогти людям адаптуватися до нових реалій.

Співпраця з неурядовими організаціями, міжнародними фондами та волонтерськими групами може стати ключовим елементом у відновленні соціальної стабільності в громаді.

Отже, соціальні наслідки для популяції Чорнобаївської громади та зміни у структурі зайнятості вимагають комплексного підходу до вирішення проблем. Лише через зусилля на всіх рівнях — від державної політики до місцевих ініціатив — можна досягти успіху у відновленні та створенні стійкої основи для розвитку громади в умовах постконфліктного відновлення. Психологічний вплив на місцеве населення

Війна залишає глибокий психологічний слід на місцевому населенні, яке переживає стрес, втрату близьких, страх та невизначеність. Такі психологічні наслідки мають серйозний вплив на соціальну атмосферу в

регіоні, що, своєю чергою, може відобразитися і на якості обслуговування туристів. Відновлення туристичної дестинації після війни передбачає не лише фізичне відновлення інфраструктури, але й психологічну реабілітацію місцевих жителів, адже саме від них залежить успішне функціонування туристичної сфери.

Значна частина населення може зазнати посттравматичних стресових розладів, що відбивається на їхньому ставленні до роботи і життя загалом. Відновлення соціальної довіри, інтеграція населення в робочий процес та створення умов для психологічного комфорту є необхідними кроками для ефективного функціонування туристичної галузі в постконфліктний період. У цьому контексті важливим є залучення психологів і соціальних працівників, які можуть допомогти місцевому населенню подолати наслідки конфлікту.

Екологічні наслідки.

Екологічні наслідки війни в Чорнобаївській громаді є ще однією критично важливою темою, що потребує особливої уваги під час відновлення. Конфлікти часто супроводжуються серйозними руйнуваннями природних ресурсів і екосистем, що може мати довготривалі наслідки для здоров'я населення і стабільності регіону.

Ще одним важливим аспектом є забруднення ґрунтів та води внаслідок військових дій. Вибухи, використання важкої техніки та знищення інфраструктури призводять до потрапляння небезпечних речовин у природні ресурси. Це, в свою чергу, може мати негативні наслідки для здоров'я населення, оскільки забруднена вода та ґрунти здатні викликати серйозні захворювання. Люди, які використовують ці ресурси для ведення сільського господарства чи побутових потреб, ризикують своїм здоров'ям» [6].

Одним із найгостріших питань є замінування територій. Це не лише обмежує можливості для ведення сільського господарства, але й створює небезпеку для життя та здоров'я місцевих жителів. «Процес розмінування може зайняти багато часу, і на цьому етапі важливо забезпечити інформаційні кампанії для населення щодо безпечної поведінки на замінованих територіях.

Замінування також негативно впливає на природні екосистеми, адже вибухи можуть знищити місця проживання тварин, порушити водний баланс, а також призвести до деградації ґрунтів. Втрата біорізноманіття може мати катастрофічні наслідки для екологічної стабільності регіону. Знищення зелених насаджень, забруднення водойм та збільшення викидів забруднюючих речовин — це лише деякі з екологічних наслідків, з якими зіткнеться громада.

Крім того, значним екологічним викликом для Чорнобаївської громади стало забруднення території, яке виникло внаслідок підриву Каховської ГЕС. Ця катастрофа спричинила масове затоплення навколишніх земель, що призвело до вивільнення небезпечних хімічних речовин і забруднюючих елементів. Вода, що заповнила затоплені території, зміла шкідливі відходи, залишки будівельних матеріалів та інші забруднення, які тепер загрожують екосистемам та здоров'ю населення.

Процес відновлення громади повинен включати в себе екологічні ініціативи, які сприятимуть відновленню природного середовища. Для цього необхідно розробити стратегії з екологічного відновлення, які включатимуть в себе програми з відновлення деградованих земель, залісення та охорони біорізноманіття. Важливими є також заходи з очищення забруднених територій та водойм, які сприятимуть відновленню екосистем.

Співпраця з екологічними організаціями, міжнародними фондами та науковими установами може стати важливим елементом у реалізації цих ініціатив. Розробка програм з екологічної освіти для місцевого населення також має бути пріоритетом. Це дозволить підвищити обізнаність громади про екологічні проблеми та способи їх вирішення.

Отже, екологічні наслідки війни в Чорнобаївській громаді вимагають комплексного підходу до вирішення проблем. Необхідно враховувати не лише негайні потреби у розмінуванні та очищенні територій, але й планувати довгострокові стратегії відновлення природних ресурсів і екосистем. Тільки так можна забезпечити здорове і безпечне середовище для майбутніх

поколінь та сприяти сталому розвитку громади в умовах післяконфліктного відновлення» [6].

Правові та міжнародні аспекти

Правові та міжнародні аспекти війни в Чорнобаївській громаді є важливими елементами, які визначають умови відновлення та розвитку регіону. «Війна впливає на правову систему, соціальну структуру, економіку та інфраструктуру, і у таких умовах надзвичайно важливо забезпечити дотримання норм міжнародного права, які регулюють ведення військових дій та захист прав людини.

Один із ключових аспектів полягає в дотриманні міжнародних гуманітарних норм. Військові дії повинні здійснюватися відповідно до Женевських конвенцій, які регулюють поведінку держав у воєнний час. Це включає захист цивільного населення, медичних закладів і гуманітарних організацій, а також забезпечення доступу до гуманітарної допомоги. Важливо, щоб усі сторони дотримувалися цих норм, що допоможе мінімізувати страждання людей і забезпечити їм належний рівень захисту.

Також під час війни виникають численні правові виклики, зокрема пов'язані з правами біженців і внутрішньо переміщених осіб. Під час військових дій багато людей змушені залишати свої домівки, що веде до зростання кількості біженців. Важливо дотримуватися міжнародних стандартів захисту прав біженців, забезпечуючи їм доступ до необхідних ресурсів, таких як житло, медичне обслуговування та освіта.

Не менш важливими є питання відшкодування шкоди, завданої війною. Війна призводить до масових руйнувань інфраструктури, житлового фонду, закладів освіти та охорони здоров'я. Відновлення цих об'єктів вимагатиме великих фінансових витрат і комплексного підходу. Міжнародні організації, такі як ООН, повинні відігравати активну роль у фінансуванні відновлювальних заходів, щоб допомогти постраждалим громадам повернутися до нормального життя.

Важливим символом війни стала Чорнобаївська громада, зокрема місцевий аеропорт, який здобув світову відомість завдяки успішним операціям Збройних Сил України на початку війни, коли було знищено велику кількість російської техніки. Цей аеропорт став символом героїзму та стійкості українських військових, підкреслюючи значення громади в боротьбі за незалежність країни.

Додатково, у міжнародному праві важливою є тема воєнних злочинів. Війна в Чорнобаївській громаді ставить перед українською та міжнародною спільнотою питання про відповідальність осіб, які порушують міжнародні норми, вчиняючи злочини проти людяності. Збирання доказів і документування порушень прав людини є критично важливими для подальшого притягнення винних до відповідальності. Це також важливо для справедливості та відновлення довіри в суспільстві» [7].

«Міжнародне співтовариство повинно активізувати зусилля щодо моніторингу ситуації в Україні, забезпечуючи дотримання прав людини та надання необхідної допомоги. Спільноти, які постраждали від війни, повинні отримати підтримку не лише з боку держави, а й від міжнародних партнерів. Важливо, щоб відновлення відбувалося з урахуванням потреб місцевого населення.

Отже, правові та міжнародні аспекти війни в Чорнобаївській громаді є невід'ємною частиною процесу відновлення. Забезпечення дотримання міжнародних норм, захист прав людини, ефективна підтримка біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах є важливими кроками для побудови мирного і стабільного суспільства в умовах післявоєнного відновлення. Злагоджені зусилля на місцевому, національному та міжнародному рівнях можуть сприяти створенню безпечного і процвітаючого майбутнього для громади» [7].

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ЧОРНОБАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика Чорнобаївської громади

Чорнобаївська сільська територіальна громада утворена 20 листопада 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи 2016 року. Територія громади займає площу 24,18 км², населення на початок 2022 року становило 17 300 мешканців і мешканок. До складу громади увійшли 10 населених пунктів: 9 сіл - Чорнобаївка (адміністративний центр громади), Крутий Яр, Благодатне, Киселівка, Барвінок, Зелений Гай, Клапая, Посад-Покровське, Солдатське та селище Копані.

Село Чорнобаївка розташоване у передмісті Херсону, відстань до центра міста - 10 км. Решта території громади має дещо витягнуту форму вздовж автошляху М-14 (Е-58) Одеса - Мелітополь - Новоазовськ та залізниці Миколаїв - Херсон. Від Чорнобаївки до Посад-Покровського - 25 км (рис. 2.1).

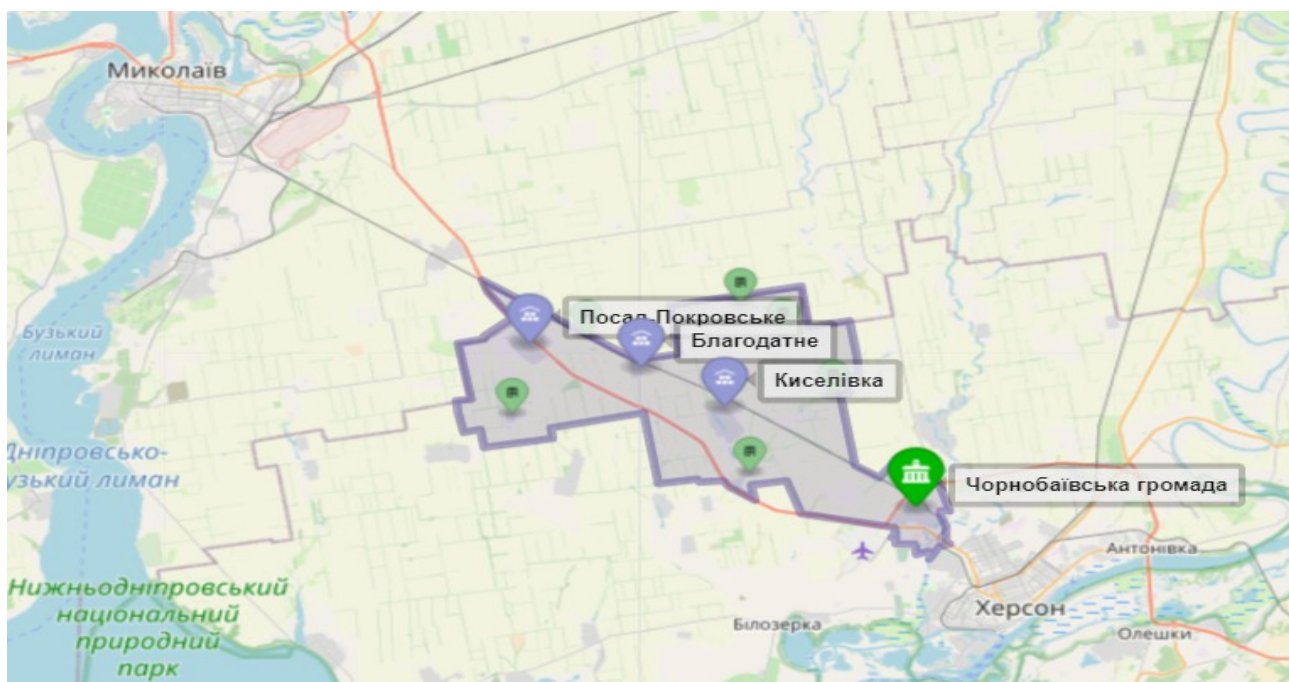

Рис. 2.1. Географічне розташування території Чорнобаївської громади (джерело: <https://gromada.info/gromada/chornobaivska/>)

Приміське розташування центру громади, а також перетин території громади автошляхом національного значення (М-14) та наявність залізничного сполучення (станції Чорнобаївка та Копані) є важливими перевагами Чорнобаївської громади у порівнянні з сусідами (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняльні показники Чорнобаївської громади і громад-сусідів (джерело: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=21100000000>)

Показники	Дані за 2021 рік		
	Чорнобаївська громада	Білозерська громада	Музиківська громада
Територія, км ²	241,9	407,5	126,8
Населення, мешканців	17301	21926	3693
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду, %	23,8	26,7	29,7
Доходи загального фонду на 1 мешканця, грн	4788,2	3229,2	8606,9
Капітальні видатки громади на 1 мешканця, грн	241	531,7	1265,9
Рівень дотаційності громади, %	6,2	19,6	-5,1

Активні бойові дії на території громади відбувались від самого початку російського вторгнення - з 24 лютого 2022 року. «Найбільше постраждав Посад-Покровський старостинський округ, де тривалий час проходила лінія бойового зіткнення. До захоплення приміщення сільської ради (2 травня 2022 року) працівники сільської ради виконували посадові обов'язки на місці та дистанційно, після - дистанційно. Окупаційна влада призначила свого очільника, який виконував вимоги рф.

В окупації громада була до 11 листопада 2022 р.

За час боїв Збройні Сили України багаторазово завдавали успішних ударів по позиціях ворога на місцевому аеродромі, територію якого російські окупанти використовували як базу для своєї техніки. За інформацією ЗСУ, було 26 влучних ударів по ворожих позиціях. Росіяни поверталися після кожної відчутної втрати, і ЗСУ знову наносили по них влучні удари.

Завдяки цьому Чорнобаївка стала мемом, феноменом та «пеклом» для окупантів, про яке уже співають пісні.

Посадовці Чорнобаївської громади мають певний досвід співпраці з міжнародними донорськими програмами. Зокрема, це:

- Програма «Децентралізація Приносить Кращі Результати та Ефективність» (DOBRE). Передбачена закупівля матеріалів та обладнання в межах проєкту «Реагування на критичні ситуації, пов'язані із подоланням наслідків агресії РФ проти України». Співпраця продовжена до 2025 року.

- Україно-швейцарський проєкт «Скорочення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань (НІЗ) в Україні». Термін - до листопада 2024 року. Мета - зниження неінфекційних захворювань мешканців громади шляхом зміни раціону харчування, впровадження "тарілки здорового харчування" в закладах освіти, створення активного простору та сприяння фізичному навантаженню, підтримка медичних закладів та профілактика НІЗ» [7].

Стан безпеки в громаді обумовлюється близькістю до зони бойових дій та наслідками окупації. «На початку березня 2023 року східна частина території громади знаходиться під загрозою обстрілів. У якості укриттів використовуються підвали приватних будинків та освітніх закладів.

Криміногенна ситуація задовільна. У Чорнобаївці та Посад-Покровському працюють патрульні станції МВС.

Перед війною у центрі с. Чорнобаївка здійснювався відеонагляд. Наразі не працює через пошкоджене обладнання.

Демографія

Станом на 1 січня 2022 року населення Чорнобаївської громади становило понад 17 300 мешканців і мешканок. Демографічна тенденція довоєнного періоду мала невеликі позитивні показники - в середньому +250 осіб на рік, за рахунок позитивної міграції до населених пунктів, розташованих поряд з містом Херсон (Чорнобаївка, Киселівка).

Бойові дії та окупація обумовили значний відтік мешканців і мешканок. Станом на початок березня 2023 року у населених пунктах громади проживало лише 6023 особи, 34,8% від довоєнного показника. Найбільший відтік має с. Посад-Покровське (рис. 2.2)» [8].

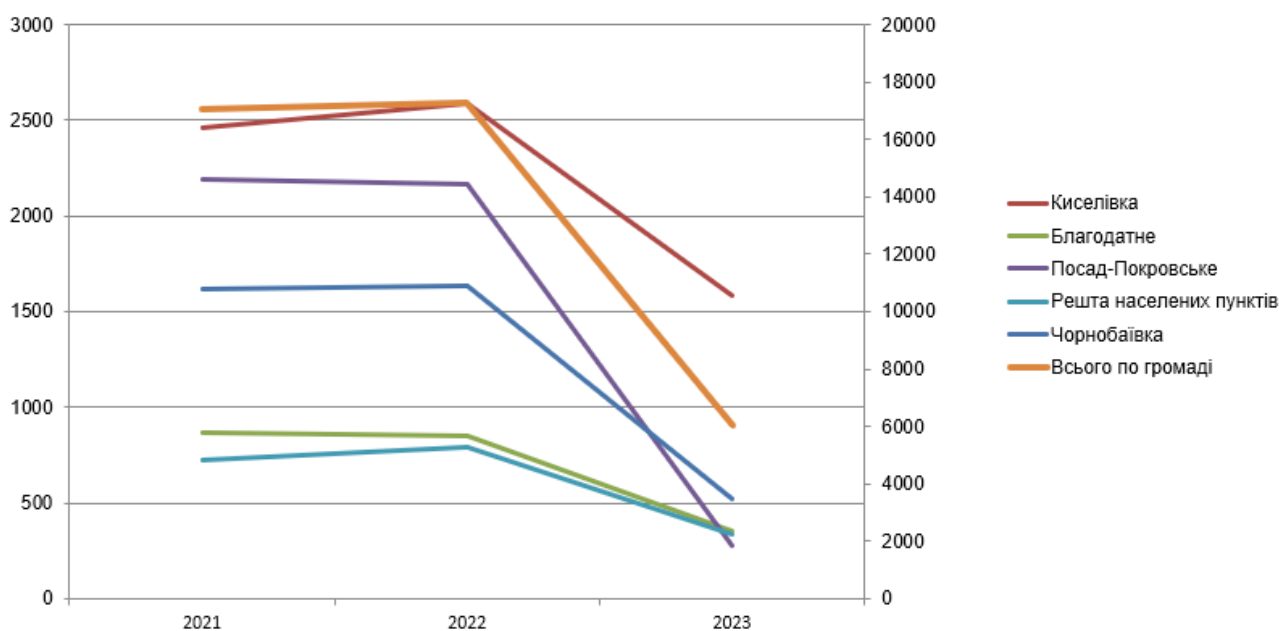

Рис. 2.2. Динаміка чисельності населення Чорнобаївської громади у розрізі населених пунктів за 2020-2022 рр., осіб (джерело: Чорнобаївська сільська рада)

Протягом «лютого-березня 2023 року відзначається незначна тенденція до повернення жителів і жительок громади. За результатами опитування мешканців і мешканок, які виїхали з Чорнобаївської громади, 65% переселенців і переселенок знаходяться в інших областях України і лише 33%

- за кордоном. Переважна більшість респондентів і респонденток констатують намір повернутись, коли дозволить безпекова ситуація (рис. 2.3)» [7].

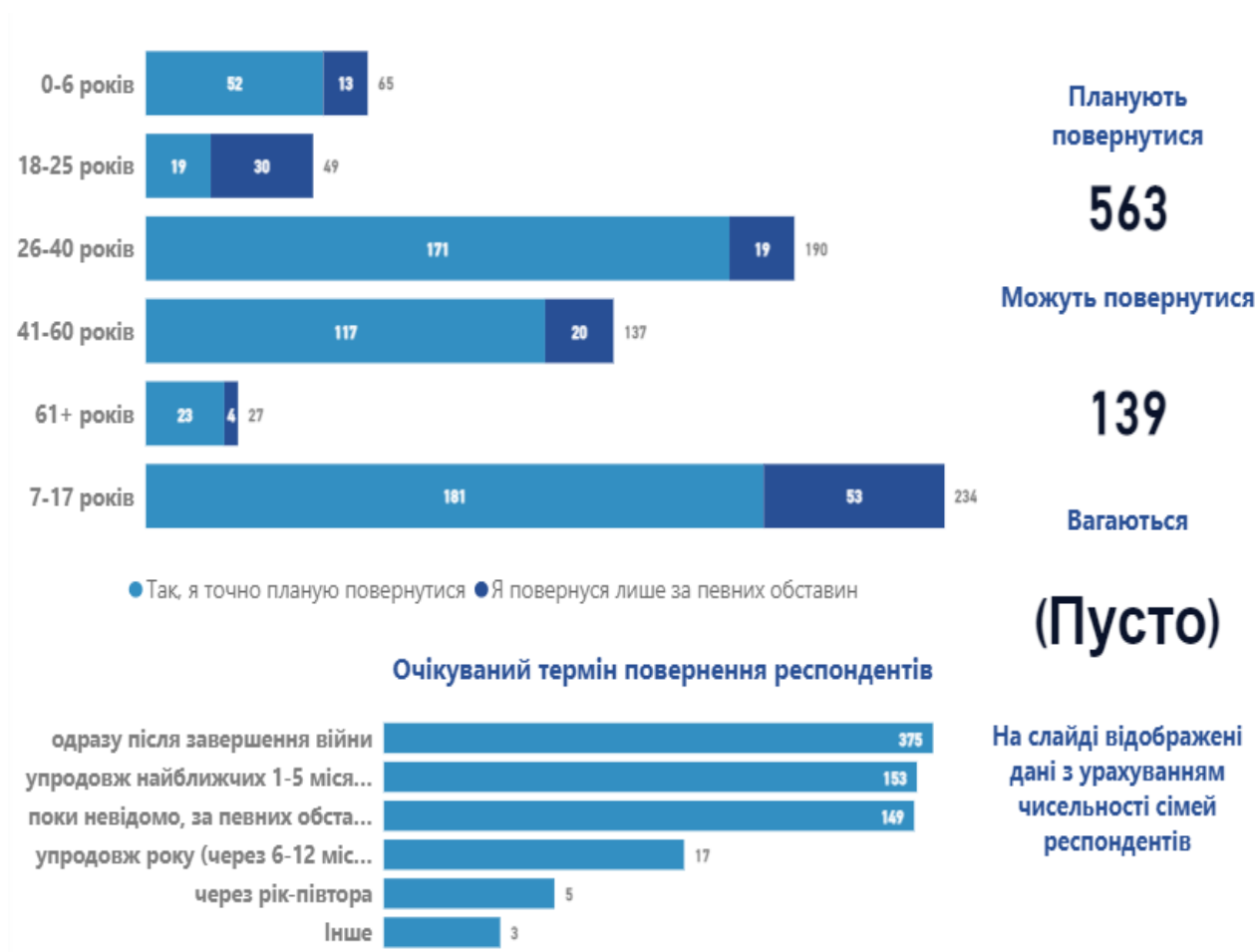

Рис. 2.3. Плани щодо повернення мешканців і мешканок, які виїхали з громади, (джерело: інфографіка <https://ces.org.ua/dashboards/>)

Таким чином, за «оптимістичним сценарієм прогноз чисельності населення може становити близько 80% від довоєнного рівня, за песимістичним - 60%.

Чорнобаївська громада має незначну і несталу кількість внутрішньо переміщених осіб, що переїхали з інших громад чи регіонів.

Місцева економіка і зайнятість.

Місцева економіка має переважно сільськогосподарську спеціалізацію. Основні напрямки - рослинництво (вирощування зернових) та овочівництво (вирощування овочів на поливних землях). Станом на початок 2022 року у громаді працювали 21 агропромислове формування: 1 колективне сільгоспідприємство, 2 приватні підприємства та 18 фермерських господарств.

Промисловість представлена ТОВ “Полімер Лак”, єдиний завод в Україні з виробництва акрилових і силіконових герметиків ТМ "LACRYSIL".

Серед найбільших роботодавців - бюджетні установи, ТОВ “Полімер Лак”, агропромислові підприємства, ТОВ “АТБ-маркет”. На січень 2022 року, за даними податкової інспекції, у громаді налічувалось 2089 застрахованих осіб та 300 ФОП.

Розташування території громади вздовж автошляху М-14 (Е-58) та приміський статус Чорнобаївки обумовлює високу активність мікро- і малого бізнесу, переважно у сферах торгівлі та послуг. У передвоєнні часи було зареєстровано 98 магазинів, 2 ринки, 2 готелі та 19 закладів харчування. Іншою характерною ознакою місцевого підприємництва є активна торгівля сільськогосподарською продукцією вздовж автодороги Миколаїв-Херсон. Ймовірно, що суттєва частина цієї діяльності знаходиться в тіні.

Потенціал для економічного відновлення може бути реалізований у створенні нових підприємств у приміській зоні та поряд з логістичними шляхами за рахунок залучення інвестицій, а також через розвиток високоефективного сільського господарства, створення різних за профілем сільськогосподарських кооперативів.

Падіння місцевої економіки через вплив воєнного стану обумовлене кількома факторами:

- суттєве зменшення споживання через відтік населення,
- руйнування виробничої та інженерної інфраструктури,
- пошкоджена та викрадена сільськогосподарська та інша техніка,

- екологічні проблеми, пов'язані з замінуванням земель, забрудненням ґрунтових вод,

- відтік працівників і працівниць тощо.

За результатами опитування місцевих підприємців і підприємниць, війна спричинила втрату 95% активів, припинення діяльності $\frac{2}{3}$ бізнесів, майже десятикратне зменшення кількості працівників і працівниць, (рис. 2.4)» [9].

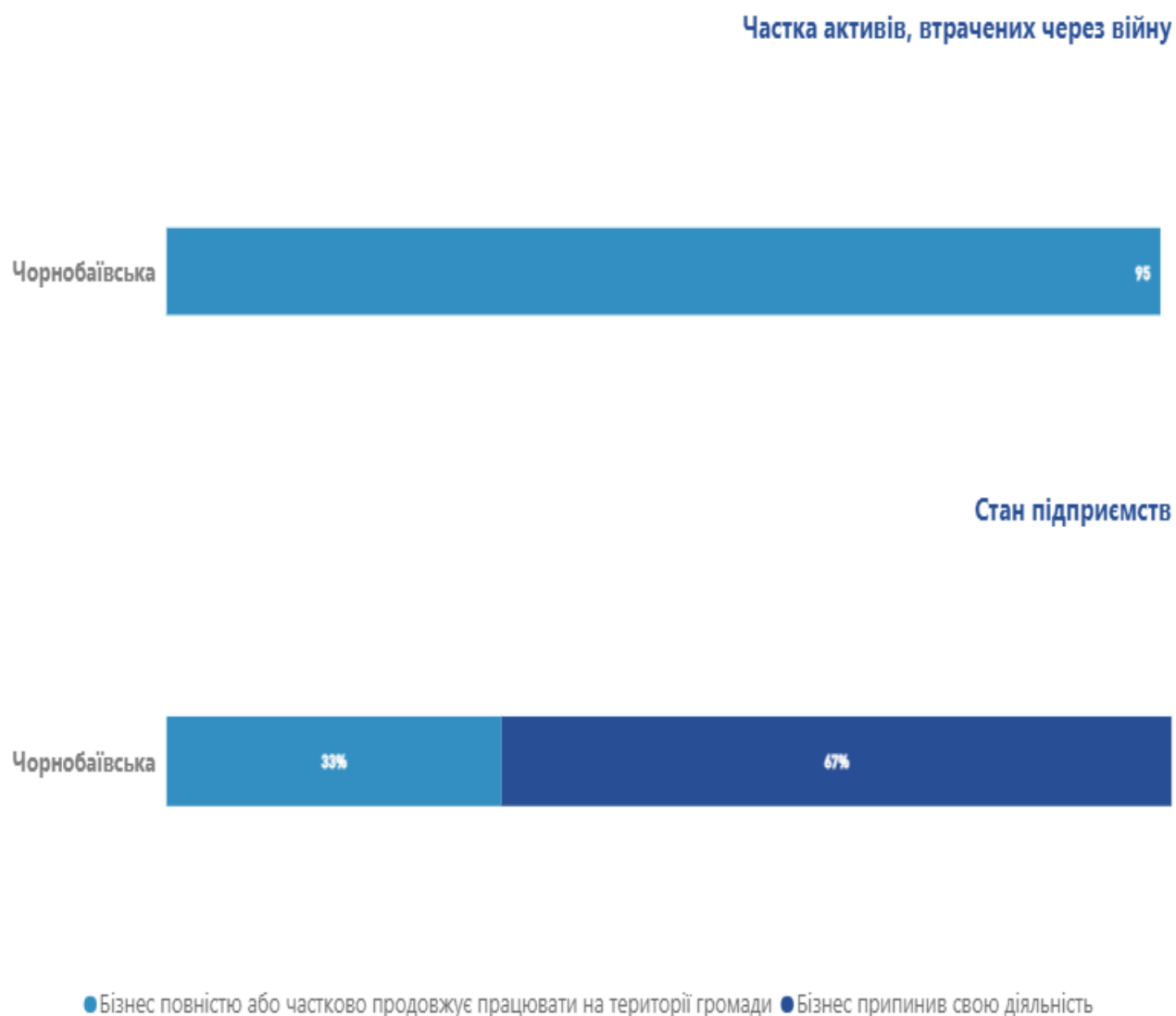

Рис. 2.4. Втрати бізнесу через війну, (джерело: інфографіка <https://ces.org.ua/dashboards/>)

Водночас, очікування на майбутнє виглядають доволі оптимістично - подвоєння кількості працюючих протягом року та відновлення до 70% від довоєнного стану після припинення війни.

Природно-ресурсний потенціал.

Загальна площа території громади становить 24 195,6 га. Структура земельного фонду наведена на рис. 2.5.

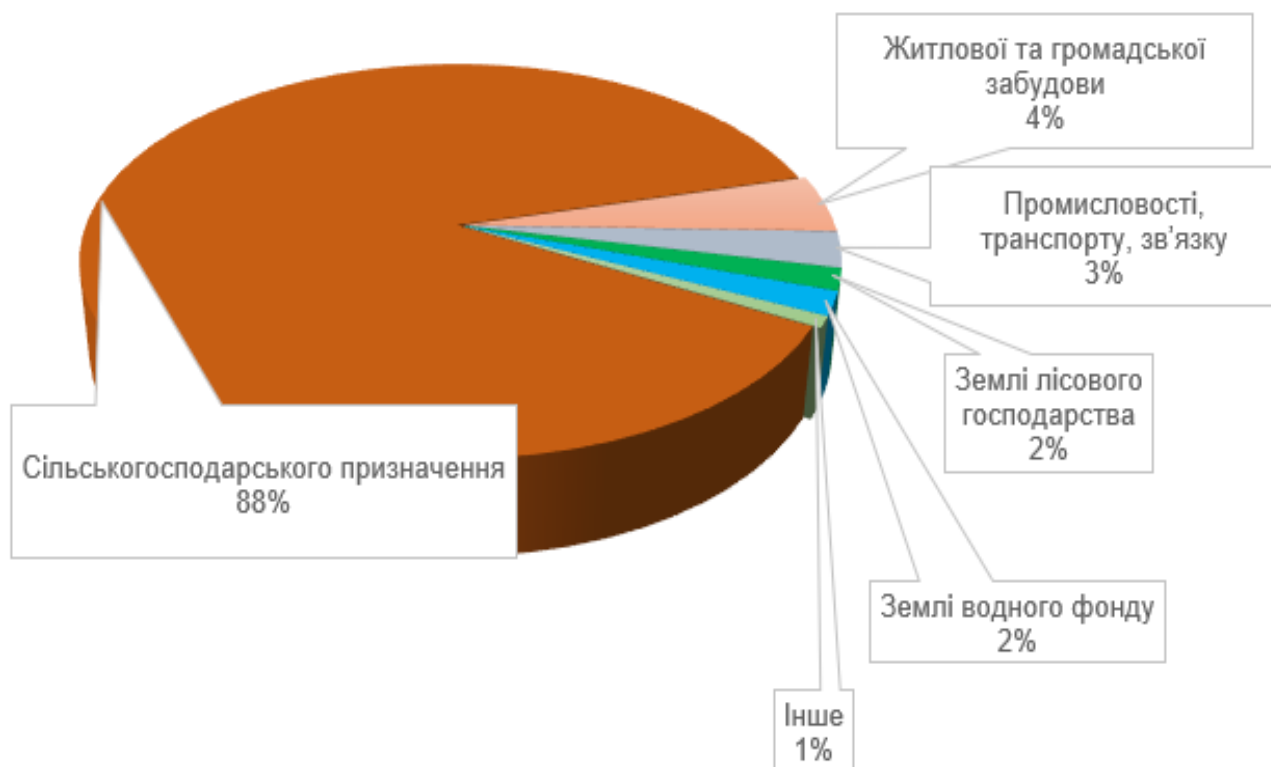

Рис. 2.5. Структура земельного фонду Чернобаївської громади (джерело: Чернобаївська сільська рада)

«Ліси та водні ресурси займають незначну частину території.

Землі сільськогосподарського призначення - 21 230,2 га, майже 88%. Грунти переважно темно-каштанові залишково-солонцюваті, характерні для причорноморських степів. Для отримання високих врожаїв сільськогосподарських культур ці ґрунти потребують додаткового зволоження.

Розвіданих родовищ корисних копалин немає.

Інвентаризація земель проведена частково, краще - стосовно с. Чернобаївка та прилеглої території. Потребує завершення та актуалізації.

З понад 15 тис. га ріллі 4339 га сільськогосподарських земель були зареєстровані як зрошувальні. У 2021 році орієнтовно 30% з них використовували зрошення. Внаслідок бойових дій практично всі канали, дамби та переважна частина мереж поливу мають руйнування і пошкодження. Задля повноцінного використання сільськогосподарського потенціалу необхідно передбачити відновлення та розвиток зрошувальних мереж.

Екологічна ситуація у громаді у довоєнний час була задовільною, краще - в Чернобаївці, гірше - у старостинських округах. Вивезення твердих побутових відходів здійснювали комунальні підприємства. Сортування (відбір пластику) мало поодинокий характер за рахунок ініціативи мешканців і мешканок.

Розпочалась діяльність з будівництва сортувальної станції - підготовлена документація та виділена земельна ділянка.

Суттєвим досягненням місцевих активістів та активісток стала справжня заборона на спалювання листя і рослинних залишків. Головний чинник - свідомість мешканців і мешканок та ефективність роботи інспектора з благоустрою.

Вплив бойових дій/окупації на довкілля.

Військова агресія призвела до цілого ряду небезпечних впливів на всі складові довкілля - атмосферне повітря, ґрунти і ландшафти, поверхневі і підземні води, рослинність, тваринний світ» [10].

Внаслідок «активних тривалих бойових дій та окупації, вся територія громади потребує обстеження щодо наявності мін та інших вибухонебезпечних предметів. За даними Сервісу протимінної діяльності ДСНС (<https://mine.dsns.gov.ua/>), вся територія Чернобаївської громади вважається забрудненою та потенційно небезпечною, потребує обстеження та розмінування. Внаслідок проведення військових маневрів, будівництва фортифікаційних споруд, вибухів та згоряння боєприпасів, відбувалось

порушення поверхневого шару ґрунтів та ландшафтів. Найбільшу небезпеку становлять береги водойм, лісопосадки, меншою мірою - територія населених пунктів. На рис. 2.6 та 2.7 наведено оцінку ризиків пошкодження та забруднення ґрунтів внаслідок бойових дій. Велика площа потенційно замінованих територій у громаді не дає можливості швидко оцінити збитки» [3].

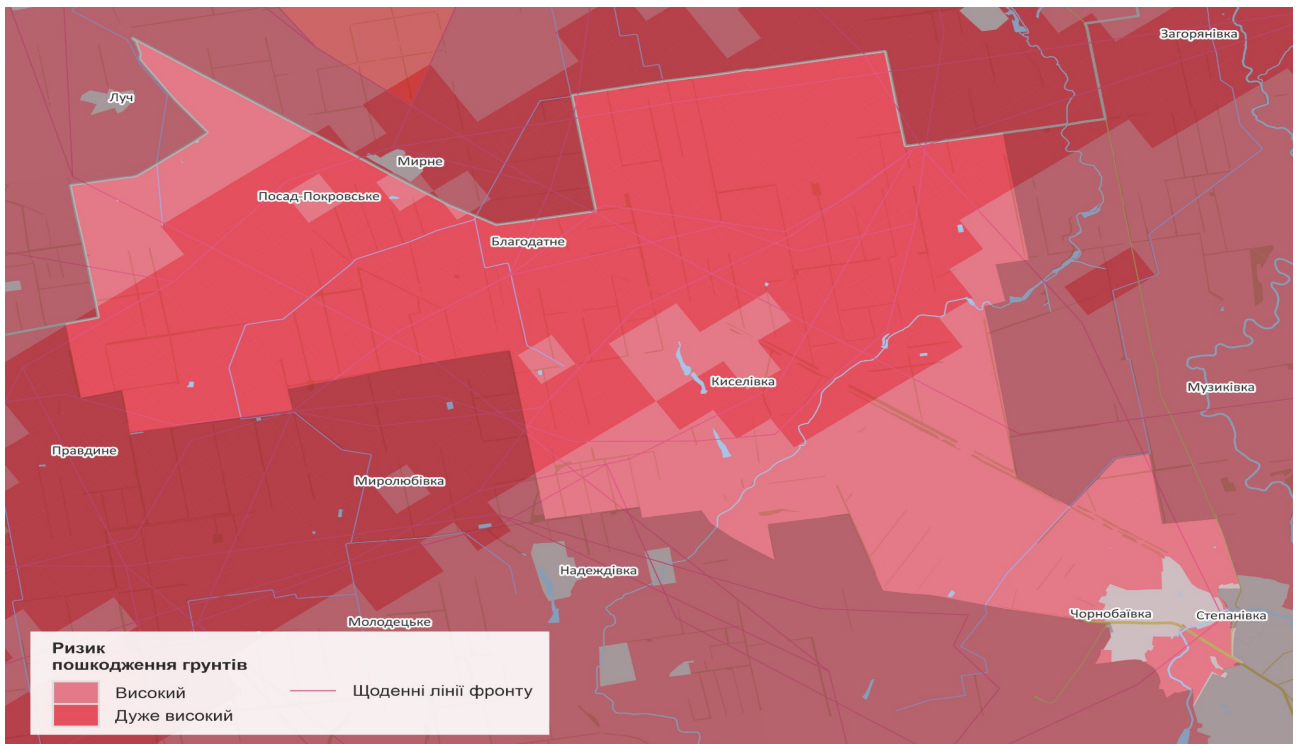

Рис. 2.6. - Оцінка ризиків пошкодження та забруднення ґрунтів внаслідок бойових дій, (джерело: <https://ecodozor.org/>, <https://kse.ua/ua/>)

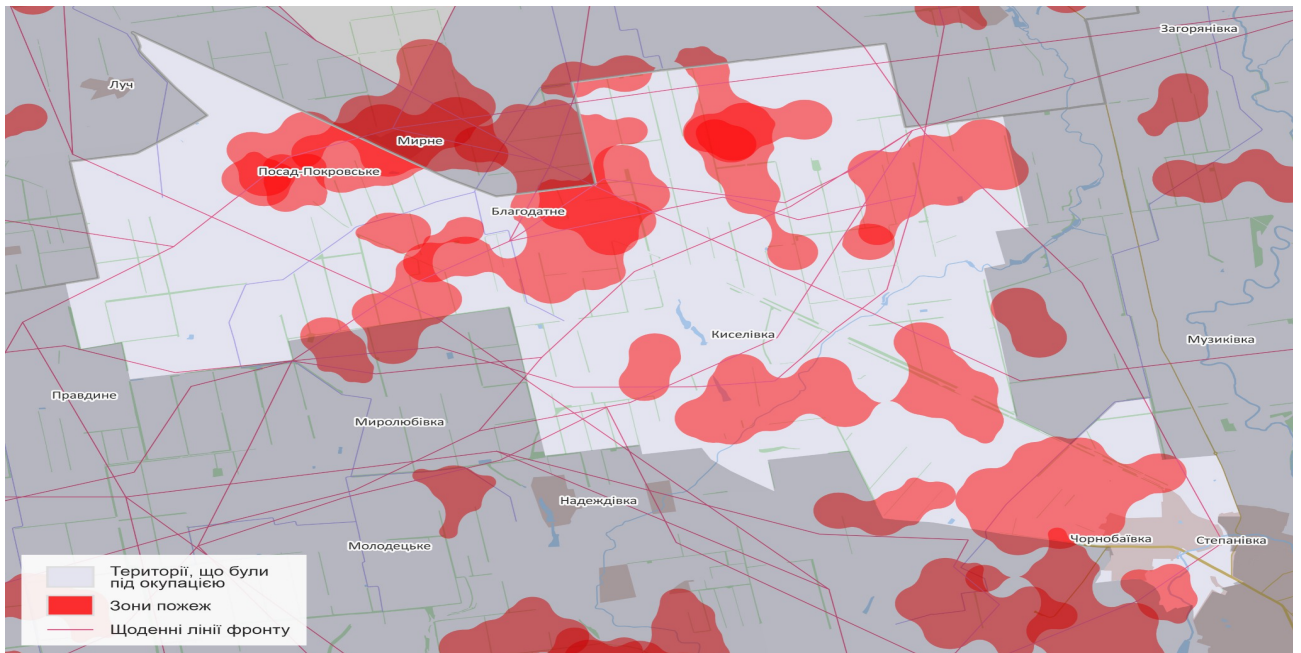

Рис. 2.7. - Оцінка площі пожеж на території громади, (джерело: <https://ecodozor.org/>)

Також «військові дії ускладнили поводження з твердими побутовими відходами, особливо в с. Посад-Покровське, де найбільші руйнування будинків і споруд. До традиційного побутового сміття додалися залишки військової техніки, будівель, споруд та елементів інфраструктури, утилізація яких вимагає додаткових потужностей і неможлива без попереднього розмінування території та очищення її від боєприпасів.

Наразі важко оцінити об'єм утворених внаслідок військових дій відходів. Чорнобаївська сільська військова адміністрація визначила місця для складування залишків будівельних матеріалів.

Вивезення здійснюється силами власників і власниць або комунальних підприємств. У зв'язку з відсутністю відповідного обладнання, переробка чи утилізації цих відходів наразі не здійснюється.

На території громади зафіксовано значні осередки трав'яних пожеж, пов'язаних з бойовими діями, тому вплив військових дій на стан атмосферного повітря та зміну клімату можна оцінити як значний (рис. 2.7).

Початок війни практично паралізував багато аспектів природоохоронної діяльності: на частині територій не здійснюється моніторинг довкілля, не

надаються екосистемні послуги та не реалізуються заходи з покращенню стану довкілля, зменшенню викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.

Бюджет та активи громади.

Доходи місцевого бюджету у передвоєнний 2021 рік, без урахування офіційних трансфертів становили 71,2 млн. грн, структура наведена на рис. 8. Звертає на себе увагу суттєва частка ПДФО (59%)» [11].

«Найбільшими платниками податків (без урахування сектору оборони) є бюджетні установи, ТОВ “Полімер Лак” та ТОВ “АТБ маркет”.

Внесок сільськогосподарських підприємств незначний.

Ймовірними ресурсами збільшення власних надходжень є краще адміністрування земельних платежів, податків на нерухомість, якісніше управління комунальними підприємствами та майном.

Видатки місцевого бюджету за 2021 рік були виконані у розмірі 103,2 млн. грн. При цьому, витрати на освіту становили 66%, на утримання апарату - 23,8%, що є близьким до середньо обласного показника» [12].

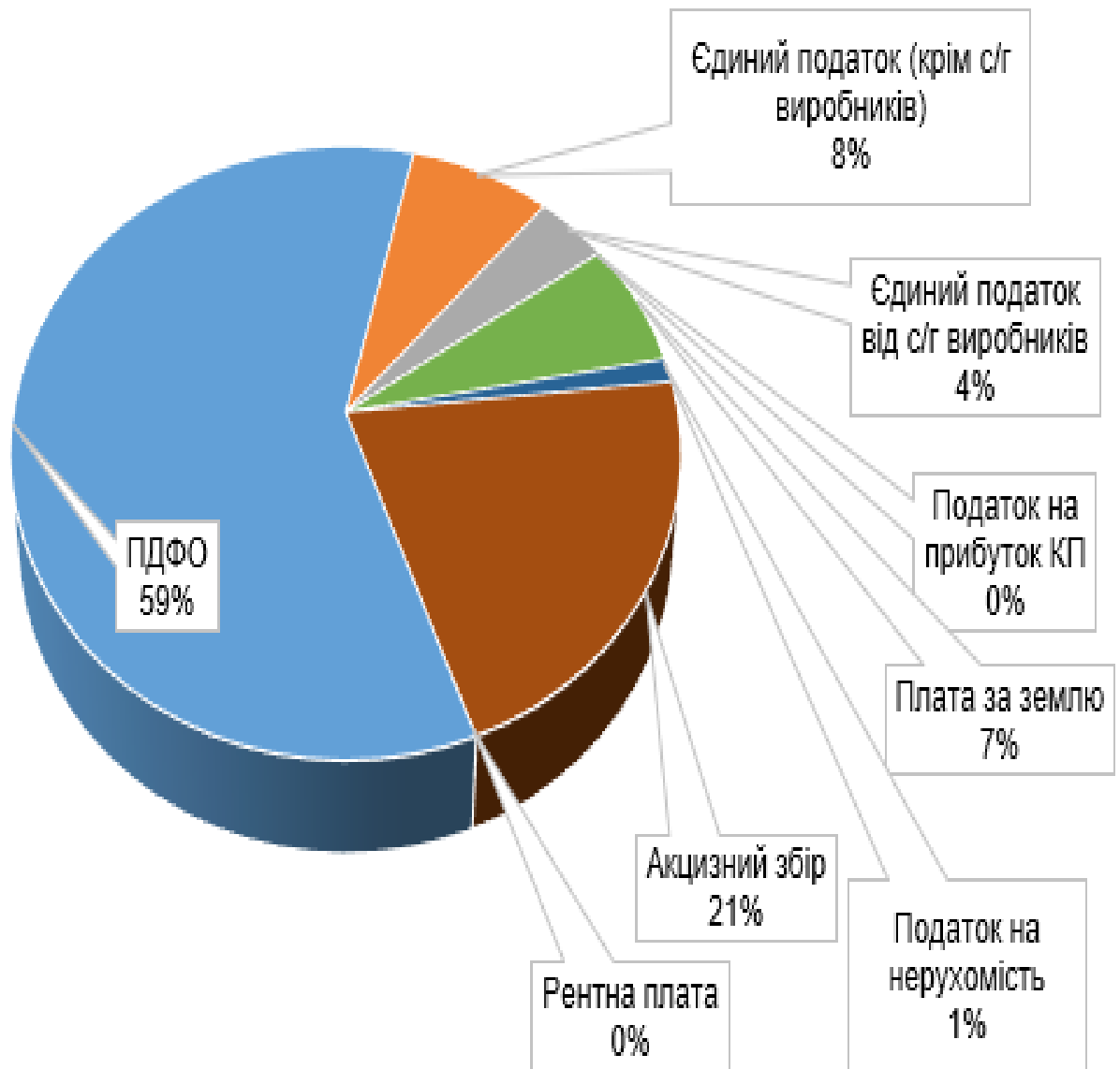

Рис. 2.8. Структура дохідної частини місцевого бюджету Чернобаївської ТГ, (джерело: <https://openbudget.gov.ua/>)

Позв'язане з воєнним станом падіння було більш суттєвим у 2022 році і заплановано з обережним оптимізмом у 2023-му, рис. 2.9.

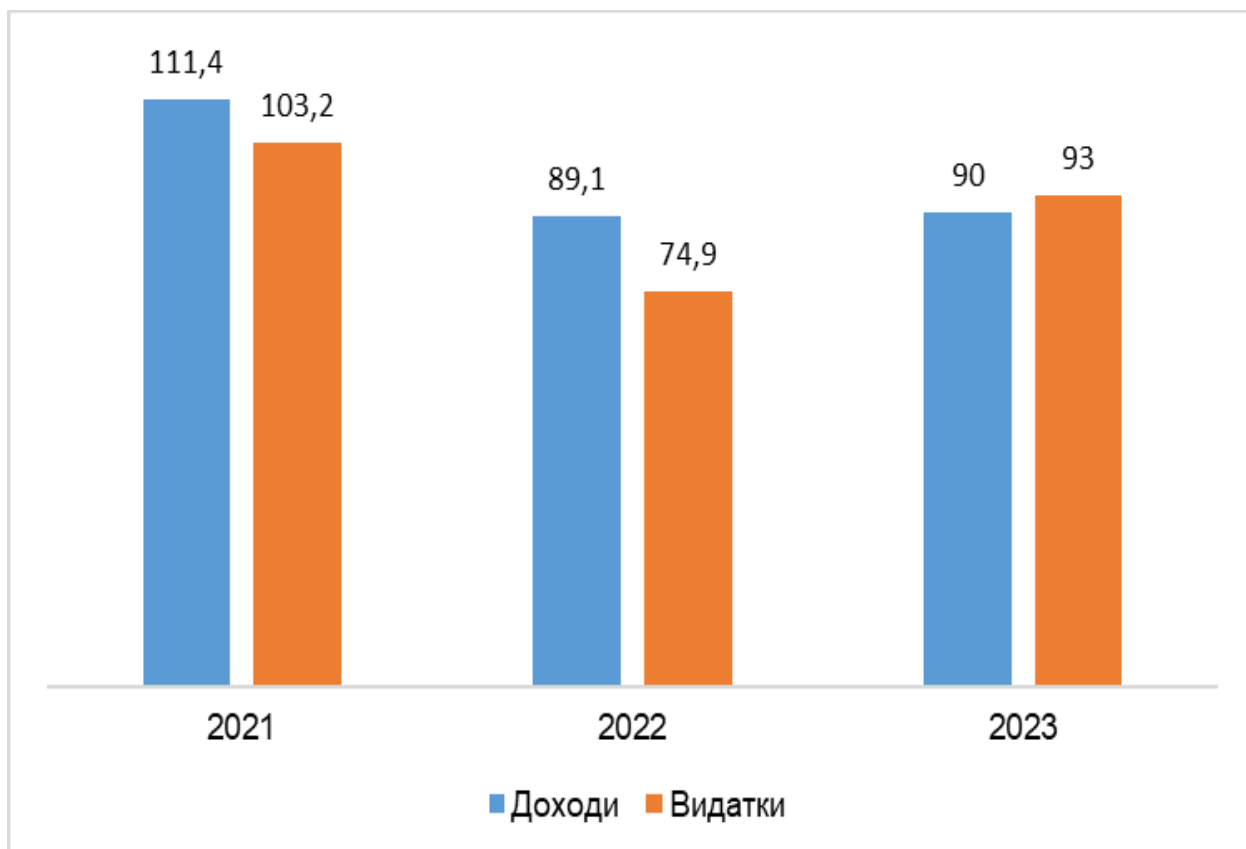

Рис. 2.9. Вплив воєнного стану на бюджет Чорнобаївської громади, млн. грн., (джерело: <https://openbudget.gov.ua/>)

«Профільні послуги населенню громади надають 4 комунальні підприємства - у центрі громади та старостинських округів. Внаслідок війни втрачено частину спеціалізованої техніки, зруйновані службові приміщення та внутрішні мережі. Найбільше постраждали підприємства у селах Посад-Покровське та Благодатне.

У 2021 році Чорнобаївська сільська рада ухвалила рішення про розробку Комплексного плану розвитку території громади. Очевидно, що вплив воєнних дій потребує його коригування. Актуальний генеральний план має с. Чорнобаївка. Розроблені, але незатверджені генеральні плани мають селище Копані та села Киселівка і Барвінок. Решта населених пунктів містобудівною документацією не забезпечені» [13].

2.2. Аналіз впливу військових дій на туристичний потенціал громади

Війна завдала значних матеріальних і нематеріальних збитків, які безпосередньо «впливають на інтерес туристів і привабливість громади як туристичної дестинації. Аналіз включатиме оцінку наслідків бойових дій для інфраструктури, природних об'єктів, соціальної сфери та іміджу дестинації.

1. Вплив на інфраструктуру та матеріальні об'єкти

- Зруйнована інфраструктура: Військові дії призвели до значних пошкоджень доріг, мостів, об'єктів житлової та комерційної інфраструктури. Це ускладнює доступ до туристичних об'єктів і знижує їх привабливість для потенційних відвідувачів.

- Втрата туристичних об'єктів: Руїнування архітектурних та історичних пам'яток, пошкодження музеїв та інших туристичних місць зменшують загальну привабливість громади. Крім того, значна частина природних ресурсів, таких як парки і заповідні зони, також зазнали пошкоджень.

2. Екологічні наслідки та вплив на природні ресурси

- Забруднення територій: Військові дії могли призвести до забруднення ґрунтів, водних ресурсів, а також навколишнього середовища. Це ставить під загрозу розвиток екологічного туризму, на який часто орієнтуються відвідувачі.

- Ризики для безпеки відвідувачів: Присутність нерозірваних боєприпасів, мін та інших небезпечних матеріалів створює ризики для туристів, що вимагає проведення масштабного очищення територій.

3. Соціально-психологічні наслідки

- Зміна демографічної ситуації: Частина місцевих мешканців змушена була евакуюватися, що вплинуло на кадровий потенціал громади та можливості надавати якісні туристичні послуги.

- Психологічний стан громади: Мешканці, які пережили бойові дії, можуть мати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що ускладнює розвиток туризму, зокрема гостинності та комунікації з туристами.

4. Імідж громади та вплив на привабливість

- Негативний імідж як місця конфлікту: Інформація про бойові дії на території громади може створювати у потенційних туристів страхи та негативні асоціації, знижуючи їх бажання відвідати Чорнобаївку. Відновлення позитивного іміджу вимагатиме значних маркетингових зусиль.

- Зниження рівня туристичного потоку: Навіть після закінчення бойових дій, відновлення потоку туристів буде відбуватися повільно. Це може бути зумовлено не лише небажанням туристів, а й необхідністю громади адаптувати інфраструктуру та сервіс до нових умов.

5. Фінансові наслідки

- Втрати доходів від туризму: Через зменшення потоку туристів громада втрачає значні доходи, які зазвичай йдуть на підтримку місцевої інфраструктури, культурних програм та соціальних ініціатив. Це знижує фінансову стійкість регіону та його здатність інвестувати в розвиток.

- Залежність від зовнішньої допомоги: Для відновлення туристичного потенціалу громада буде значною мірою покладатися на міжнародні гранти та інші форми фінансової підтримки» [18].

Аналіз наслідків військових дій на туристичний потенціал Чорнобаївської громади показує, що відновлення дестинації потребуватиме комплексного підходу, який враховуватиме як інфраструктурні, так і соціально-психологічні аспекти.

2.3. Оцінка існуючих туристичних ресурсів та об'єктів Чорнобаївської громади

Аналіз включає природні, культурні, історичні та інфраструктурні ресурси, їхній сучасний стан та перспективи розвитку.

1. «Природні ресурси»

- Ландшафтні ресурси: Огляд мальовничих місцевостей, парків, лісів, водойм та заповідних зон, які можуть стати основою для екологічного та активного туризму (пішохідні та веломаршрути, екологічні тури).

- Річки та водойми: Оцінка стану річок, озер та ставків, що підходять для рибальства, водних видів спорту чи відпочинку. Водні ресурси можуть стати основою для розвитку рекреаційного туризму.

- Екологічний стан природних ресурсів: Важливо оцінити вплив війни на навколишнє середовище, стан флори та фауни, а також перспективи очищення і відновлення для використання у туристичних цілях.

2. Культурно-історичні ресурси

- Історичні пам'ятки: Оцінка стану архітектурних і культурних об'єктів, таких як церкви, пам'ятники та меморіали, які можуть приваблювати відвідувачів. Дослідження, наскільки вони постраждали під час війни та яких реставраційних робіт потребують.

- Музеї та культурні заклади: Аналіз місцевих музеїв, галерей, культурних центрів, їхнього стану та потенціалу для залучення туристів. Розглянь можливість інтеграції культурної спадщини громади в екскурсійні програми.

- Народні традиції та ремесла: Ідентифікація народних промислів, фестивалів та свят, які відображають унікальність регіону та можуть зацікавити туристів. Це може включати традиційні майстер-класи або демонстрації ремесел, які будуть цікавими для відвідувачів.

3. Рекреаційні ресурси та інфраструктура

- Рекреаційні зони: Огляд парків, відпочинкових зон, спортивних майданчиків, які є важливими для відпочинку жителів і туристів. Оцінка їхнього стану та можливостей для модернізації чи реконструкції.

- Готельно-ресторанна інфраструктура: Аналіз кількості та якості закладів розміщення, харчування та сервісу. Оцінка потреби в додаткових

інвестиціях для покращення рівня обслуговування та розширення можливостей для прийому туристів.

- Транспортна доступність: Оцінка транспортної інфраструктури, зокрема, стан доріг, наявність транспортних засобів, що сполучають громаду з іншими регіонами. Наявність аеропортів, залізниць та місцевого транспорту також є важливим фактором для покращення туристичної привабливості.

4. Подієвий туризм

- Традиційні заходи та фестивалі: Важливість проведення місцевих фестивалів, ярмарків, святкових заходів, які відображають культурні традиції громади. Вони є основою для розвитку подієвого туризму та можуть привертати значну кількість відвідувачів.

- Перспективи нових подій: Пропозиції щодо нових подій, орієнтованих на іноземних і внутрішніх туристів, які допоможуть підвищити імідж громади як туристичної дестинації (наприклад, еко-фестивалі, етноярмарки)» [19].

Чорнобаївська громада має значний туристичний потенціал завдяки своїм природним та культурно-історичним ресурсам, але для його реалізації необхідно провести оцінку та відновлення пошкоджених об'єктів, підвищити рівень туристичної інфраструктури та розробити нові заходи для залучення відвідувачів.

РОЗДІЛ 3.

МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

3.1. Фінансові та інфраструктурні механізми

Одним із «ключових елементів у процесі відновлення громад, постраждалих від військових дій, є залучення ресурсів, що доступні через державні та міжнародні програми підтримки. Такий підхід дозволяє громадам, зокрема Чорнобаївській, не тільки компенсувати втрачені матеріальні й фінансові ресурси, але й створити нові економічні та соціальні можливості для зростання. На сьогодні існує декілька напрямків фінансової підтримки від державних установ, міжнародних організацій та грантових програм, які можуть бути застосовані для відбудови інфраструктури, відновлення туризму та загального економічного зростання громади.

Державні програми підтримки.

На державному рівні в Україні діють комплексні програми, спрямовані на підтримку регіонів, що постраждали від військових дій. Однією з таких програм є План відновлення України, який передбачає заходи з реконструкції критичної інфраструктури, розвитку транспортних шляхів, відновлення комунальних мереж та об'єктів соціального призначення. Ця програма, підпорядкована Міністерству розвитку громад та територій України, забезпечує комплексне відновлення та розвиток громад на основі принципів сталого розвитку, залучаючи інвестиції в інноваційні технології, "зелену" енергетику та екологічну безпеку.

У рамках державних програм підтримки особлива увага приділяється також грантам, спрямованим на відновлення туристичної інфраструктури. Такі гранти можуть включати фінансування для реконструкції пам'яток культури, природних заповідників та об'єктів історичної спадщини, що допомагає зберегти культурне надбання громади та інтегрувати його у сферу

туризму. Крім того, державні гранти сприяють підвищенню професійного рівня працівників туристичної сфери, організації навчальних програм для місцевих мешканців, які можуть працювати у сфері гостинності та обслуговування, а також підтримують розробку нових туристичних маршрутів та еко-проектів» [20].

Міжнародні програми та організації.

На «міжнародному рівні Україна має доступ до підтримки від численних організацій, серед яких Програма розвитку ООН (ПРООН), Світовий банк, Європейський Союз та інші. ПРООН вже кілька років поспіль активно сприяє відновленню постраждалих громад в Україні, надаючи як матеріальну допомогу, так і консультаційні послуги. Зокрема, Програма розвитку ООН спрямовує свої зусилля на проекти, які підтримують економічне зростання та створення нових робочих місць для населення, що є важливим для повернення та соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Світовий банк, зі свого боку, реалізує масштабні програми з відновлення інфраструктури, зокрема, щодо водопостачання, електромереж та транспортних шляхів. У випадку з Чорнобаївською громадою підтримка Світового банку могла б включати відновлення місцевих доріг, мостів та комунальних послуг, що є основою для нормального функціонування громади та залучення туристів. Завдяки спільним ініціативам ПРООН та Світового банку у громадах створюються умови для безпечного та стабільного розвитку, що включає не лише матеріальне відновлення, але й забезпечення економічної стійкості регіону» [21].

Глобальні ініціативи та грантові програми для розмінування.

Однією з основних «перешкод для відновлення Чорнобаївської громади є небезпека, пов'язана із замінованими територіями. Вирішення цієї проблеми стало можливим завдяки Глобальній ініціативі ООН з гуманітарного розмінування, яка сприяє розмінуванню земель та підвищенню безпеки для жителів та туристів. Ця ініціатива охоплює фінансування на

обладнання для розмінування, а також тренінги для місцевих фахівців, що дозволяє значно скоротити терміни відновлення територій і зробити їх придатними для сільського господарства, туризму та інших видів діяльності.

Крім того, міжнародні гранти сприяють створенню безпечних зон для розвитку екологічного та культурного туризму, відродження національних парків, зон відпочинку та проведення заходів на відкритому повітрі. У рамках цих програм Чорнобаївська громада може отримати фінансування на проекти зі збереження біорізноманіття та захисту місцевих екосистем, що дозволяє створювати нові туристичні маршрути та екологічно чисті зони» [22].

Європейські програми підтримки та інтеграція досвіду інших країн.

«Європейський Союз також активно залучається до відновлення України, пропонуючи низку грантових програм для розвитку інфраструктури та туризму в громадах. Однією з таких програм є фінансування через Інструмент передвступної допомоги (IPA), що дозволяє впроваджувати проекти, пов'язані з екологічним захистом, модернізацією інфраструктури та розвитком малого бізнесу. Чорнобаївська громада може скористатися цим інструментом для отримання фінансування на створення центрів підтримки підприємництва, що сприятиме розвитку туризму та залученню інвесторів до громади.

Крім того, важливим аспектом є інтеграція досвіду європейських країн, що вже мали досвід повоєнного відновлення. Такі країни, як Хорватія та Боснія і Герцеговина, можуть стати прикладами успішного залучення міжнародної допомоги та розвитку туризму на основі історичної та культурної спадщини. Співпраця з іноземними експертами та адаптація європейських стандартів допоможе Чорнобаївській громаді створити конкурентоздатний туристичний продукт, який відповідає сучасним вимогам безпеки та якості.

Програми залучення молоді та розвитку людського капіталу.

Одним із ключових елементів у процесі відновлення є активне залучення молоді та підвищення кваліфікації місцевих фахівців. Міжнародні

організації, такі як ПРООН та ЮНІСЕФ, пропонують програми для розвитку навичок молоді, підтримки стартапів та навчання у сфері туризму та гостинності. Такі програми дозволяють створювати нові робочі місця, сприяють економічній незалежності молодих людей і забезпечують громаду кваліфікованими кадрами для розвитку туристичної індустрії.

Залучення молоді до проєктів відновлення створює підґрунтя для розвитку локальної економіки та стимулює створення соціальних ініціатив, які сприяють популяризації громади. Крім того, організація навчальних заходів, конференцій та воркшопів, спрямованих на розвиток туризму, забезпечує громаду необхідними знаннями та навичками для якісного обслуговування туристів, що, своєю чергою, підвищує її конкурентоздатність як туристичної дестинації» [24].

Висновок

Таким чином, «Чорнобаївська громада має можливість отримати значну підтримку через різноманітні державні та міжнародні програми, що дозволяють не лише відновити зруйновану інфраструктуру, але й створити нові умови для сталого розвитку. Завдяки державним грантам, програмам ПРООН, Світового банку та Глобальної ініціативи ООН з гуманітарного розмінування, громада може перетворитися на безпечну та привабливу територію для життя та туризму, інтегруючи сучасні технології, інноваційні підходи та досвід інших країн» [25].

3.2. Інвестиційні стратегії та партнерства: залучення інвесторів, співпраця з туристичними агентствами, розвиток локального бізнесу

«Відновлення Чорнобаївської громади після воєнних конфліктів вимагає комплексного підходу, в якому важливу роль відіграють інвестиційні стратегії та партнерства. Ураховуючи серйозні виклики, які стоять перед регіонами, постраждалими від війни, створення стійкої економічної бази, розвиток інфраструктури та підтримка місцевого бізнесу стають ключовими

аспектами для досягнення стійкого зростання та процвітання. Цей розділ розглядає стратегії залучення інвесторів, співпрацю з туристичними агентствами та розвиток локального бізнесу як важливі елементи для успішного відновлення громади.

Залучення інвесторів: стратегія та підходи

Залучення інвесторів до Чернобаївської громади є основоположною умовою для її економічного відродження. Для цього необхідно розробити цілеспрямовані інвестиційні стратегії, орієнтовані на унікальні ресурси та можливості регіону. Першим кроком у цьому напрямку є створення привабливого інвестиційного клімату, який включає в себе:

1. Прозорість та стабільність: Інвестори шукають регіони з прозорими правилами гри, стабільною політичною ситуацією та гарантією прав власності. Чернобаївська громада повинна продемонструвати свою готовність до співпраці та забезпечити захист прав інвесторів.

2. Пільгове оподаткування: Одним із способів залучення інвесторів є впровадження податкових пільг та преференцій для нових підприємств. Це може включати зниження податків на прибуток, звільнення від податків на землю та майно на певний термін, а також субсидування частини витрат на відкриття та ведення бізнесу.

3. Інфраструктура та логістика: Розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури має ключове значення для залучення інвестицій. Чернобаївська громада повинна інвестувати в модернізацію доріг, створення логістичних центрів і забезпечення надійного зв'язку, що значно поліпшить доступність регіону для потенційних інвесторів і туристів.

4. Участь місцевих спільнот: Залучення інвесторів також може бути досягнуте через активне залучення місцевих спільнот у процес інвестиційного розвитку. Це може включати створення громадських рад, які представлятимуть інтереси місцевого населення і сприятимуть проектам, корисним для громади» [26].

Співпраця з туристичними агентствами.

«Співпраця з туристичними агентствами та операторами є невід'ємною частиною стратегії розвитку туризму в Чернобаївській громаді. Це партнерство може приймати різні форми, включаючи:

1. Розробка спільних туристичних пакетів: Спільно з туристичними агентствами можна розробити унікальні туристичні пакети, які включатимуть не лише знайомство з місцевими пам'ятками, але й культурні заходи, гастрономічні тури та екотуризм. Це залучить більше туристів і урізноманітнить пропозиції для відвідувачів.

2. Маркетингові кампанії: Партнерство з туристичними агентствами дозволить створити більш ефективні маркетингові кампанії для просування Чернобаївської громади як туристичної дестинації. Використання професійного досвіду та ресурсів туристичних компаній може суттєво підвищити видимість регіону на туристичному ринку.

3. Обмін досвідом та навчання: Співпраця з туристичними агентствами також надає можливість обміну досвідом і навчання місцевих жителів основам туристичного бізнесу. Це може включати тренінги для працівників готельного бізнесу, екскурсіводів та інших спеціалістів у сфері послуг, що підвищить якість обслуговування та створить конкурентні переваги» [27].

Розвиток локального бізнесу.

Одним із ключових аспектів відновлення громади є розвиток локального бізнесу. Місцеві підприємці відіграють важливу роль у створенні робочих місць, розвитку економіки та збільшенні податкових надходжень. Для стимулювання «зростання локального бізнесу слід:

1. Створення бізнес-інкубаторів: Бізнес-інкубатори можуть стати платформою для підтримки стартапів та малих підприємств. Вони надають послуги з навчання, менторства та доступу до фінансування, що значно підвищує шанси на успішний розвиток бізнесу.

2. Державні гранти та програми підтримки: Важливо розробити програми підтримки для малих і середніх підприємств, пропонуючи гранти

та субсидії для їх розвитку. Це може включати фінансування на модернізацію обладнання, навчання персоналу та просування продукції.

3. Партнерство з навчальними закладами: Співпраця з місцевими навчальними закладами дозволить підготувати кваліфіковані кадри для роботи в туризмі та інших секторах. Це може включати спільні програми навчання, стажування та практичні курси, які будуть спрямовані на задоволення потреб місцевого бізнесу.

4. Створення кооперативів та асоціацій: Для підвищення конкурентоспроможності та покращення умов ведення бізнесу місцеві підприємці можуть об'єднуватися в кооперативи та асоціації. Це дозволить не тільки знизити витрати, але й створити єдині стандарти якості, що важливо для сфери туризму» [29].

Перспективи сталого розвитку.

Залучення «інвесторів, співпраця з туристичними агентствами та розвиток локального бізнесу є важливими компонентами стратегії сталого розвитку Чернобаївської громади. Ці підходи не лише сприяють економічному відновленню, але й забезпечують довгострокові перспективи для сталого зростання. Стійкий розвиток передбачає баланс між економічними, екологічними та соціальними аспектами, що є вкрай важливим у умовах постконфліктного відновлення.

Таким чином, створення ефективної системи партнерств та інвестиційних стратегій у Чернобаївській громаді дозволить не тільки відновити зруйновану інфраструктуру, але й створити умови для динамічного розвитку економіки та залучення туристів. Важливо пам'ятати, що успішне відновлення залежить від комплексного підходу, що включає активну участь місцевого населення, ефективне управління ресурсами та залучення міжнародної підтримки. Трансформація Чернобаївської громади в стійку та привабливу для життя і туризму територію стане можливою лише за умови, що всі зацікавлені сторони будуть працювати в одному напрямку, керуючись спільними цілями та принципами сталого розвитку» [30].

3.3. Розвиток екологічного та культурного туризму: перспективи для розвитку сталого туризму з фокусом на природні та культурні об'єкти громади

Розвиток «екологічного та культурного туризму в Чернобаївській громаді може стати важливим елементом економічного відновлення та відродження регіону, особливо після руйнівних подій війни. У часи, коли громада стикається з численними викликами, туристичний сектор може слугувати не лише джерелом доходів, але й способом відновлення ідентичності, об'єднання людей і популяризації місцевих культурних цінностей. Завдяки унікальним природним ресурсам та історичній спадщині, громада має величезний потенціал для розвитку різноманітних туристичних маршрутів, які зможуть привернути увагу туристів, як з України, так і з-за кордону.

Доступність та символіка: міжнародний аеропорт та Антонівський міст.

На території Чернобаївської громади розташований міжнародний аеропорт, який став символом стійкості та надії у важкі часи. Відкриття або відновлення аеропорту має велике значення, оскільки це дозволяє покращити доступність регіону для туристів, бізнесменів і волонтерів. Аеропорт може стати важливим транспортним вузлом, що забезпечує зручні зв'язки з іншими містами України та закордоном, сприяючи розвитку місцевої економіки. У період війни аеропорт, попри всі виклики, став легендою, привертаючи увагу не лише своєю інфраструктурою, але й символізуючи надію на відновлення та мир» [31].

Одним із важливих об'єктів, до яких можна «організувати туристичні маршрути, є Антонівський міст. Хоча він не розташований на території Чернобаївської громади, його доступність і символічне значення для місцевих жителів роблять його важливою частиною туристичних пропозицій. Цей міст, який зазнав значних руйнувань під час військових дій, став символом єдності та надії для багатьох. Завдяки цьому, маршрути, які

включають відвідування Антонівського мосту, можуть стати особливими подіями для туристів, які прагнуть дізнатися більше про історію боротьби українського народу. На екскурсіях можна акцентувати увагу на тих важливих історичних моментах, коли міст відігравав ключову роль у сполученні лівого та правого берегів Дніпра, символізуючи прагнення до єдності» [32].

Екологічний туризм: природні об'єкти громади

«Чорнобаївська громада володіє значними природними ресурсами, які можуть стати основою для розвитку екологічного туризму. Наявність річок, лісів, водойм та унікальних природних ландшафтів створює чудову можливість для організації різноманітних активностей на свіжому повітрі. Зокрема, розробка пішохідних та велосипедних маршрутів може стати одним із ключових елементів у просуванні екологічного туризму. В таких маршрутах можуть бути передбачені зупинки на оглядових майданчиках, де туристи зможуть насолоджуватися красивими краєвидами, а також дізнатися більше про флору та фауну регіону через інформаційні стенди» [33].

Однією з важливих складових екологічного туризму є можливість проведення освітніх екскурсій. «Місцеві гідри можуть пропонувати тури, під час яких розповідатимуть про унікальні природні особливості регіону, охорону навколишнього середовища та важливість збереження природних ресурсів. Це не тільки підвищить екологічну свідомість туристів, але й спонукатиме їх до відповідального ставлення до природи.

Ще одним важливим аспектом є залучення місцевих жителів до організації екологічного туризму. Вони можуть пропонувати різноманітні послуги, такі як виготовлення сувенірів з природних матеріалів, проведення майстер-класів з традиційних ремесел та ведення агротуризму. Це допоможе не лише зберегти місцеві традиції, але й створити нові робочі місця та додаткові джерела доходу для жителів громади.

Культурний туризм: історія та спадщина

Культурний туризм в Чорнобаївській громаді має великий потенціал, адже регіон багатий на культурні традиції, історичні пам'ятки та багатство

народного мистецтва. У зв'язку з війною, культурна спадщина стала ще більш важливою, оскільки вона може слугувати джерелом гордості та ідентичності для громади. Розробка культурних маршрутів, які включають в себе відвідування пам'яток історії, музеїв, культурних центрів та арт-галерей, може стати чудовим способом залучення туристів і популяризації місцевої культури» [34].

Місцеві фестивалі та культурні заходи можуть стати важливою частиною туристичних пропозицій. «Організація гастрономічних фестивалів, народних свят, виставок, театралізованих дійств та концертів допоможе привернути увагу до регіону та залучити туристів, які цікавляться місцевими традиціями. Такі заходи можуть стати платформою для демонстрації таланту місцевих художників, ремісників та виконавців.

Крім того, важливо створити тематичні екскурсії, що фокусуються на конкретних аспектах культури та історії Чернобаївської громади. Це можуть бути маршрути, присвячені відомим особистостям, важливим історичним подіям, а також традиціям і звичаям, які формувалися протягом століть. Залучення експертів, істориків та культурологів до розробки та проведення таких екскурсій допоможе створити якісний продукт, який зацікавить туристів.

Місця бойової слави: нові туристичні маршрути

Одним із важливих аспектів відновлення Чернобаївської громади є створення туристичних маршрутів, пов'язаних з місцями бойової слави. Це не тільки допоможе зберегти пам'ять про героїзм і жертвність, але й стане важливим елементом туристичної пропозиції. Пропоновані маршрути можуть включати екскурсії до місць боїв, які стали важливими віхами в історії України. Дослідження і опис історичних подій, пов'язаних з цими місцями, можуть стати основою для створення контенту, який залучить туристів і підвищить їхню зацікавленість.

Включення до маршрутів меморіалів, пам'ятників та братських могил, що увічнюють пам'ять загиблих, також є важливим аспектом. Це надасть

туристам можливість вшанувати пам'ять тих, хто боровся за свободу і незалежність України. Екскурсії можуть супроводжуватися розповідями істориків або ветеранів, що додасть особливої значущості та емоційності.

Необхідно також використовувати сучасні технології для створення інтерактивних екскурсій. Це може включати використання мобільних додатків, які дозволять туристам отримувати додаткову інформацію про об'єкти на маршруті, переглядати відео, слухати історії свідків або використовувати віртуальну реальність для занурення в історію. Це не тільки зробить екскурсії більш захопливими, але й залучить молодшу аудиторію, що є важливим для розвитку туристичного сектора» [35].

Висновки

Отже, «розвиток екологічного та культурного туризму в Чорнобаївській громаді має великий потенціал. Секрет успіху полягає у використанні унікальних природних і культурних ресурсів, які пропонує регіон, а також у врахуванні змін, спричинених війною. Важливо створити інтегрований підхід, який включатиме залучення місцевого населення, партнерство з бізнесом та активне просування туристичних пропозицій на національному та міжнародному рівнях. Реалізація цих заходів допоможе відновити не тільки економіку, але й дух громади, перетворивши Чорнобаївську громаду на привабливий туристичний напрямок, що поєднує в собі природну красу, історичні пам'ятки та культурні цінності» [36].

3.4. Залучення місцевої громади до процесів відновлення: роль місцевих жителів у відновленні та популяризації туризму

«Відновлення Чорнобаївської громади після війни вимагає активної участі місцевих жителів на всіх етапах цього процесу. Лише за умови залучення громади до активних дій, можна досягти стійких результатів у відновленні та розвитку території. У цьому контексті особливо важливо розглянути, яким чином місцеві жителі можуть сприяти не лише відновленню

інфраструктури, а й популяризації туризму, який є важливим елементом економічного відродження регіону.

Формування місцевого руху за відновлення.

Першим кроком у залученні місцевої громади є створення активного місцевого руху за відновлення. Це може бути організація громадських ініціатив, що працюють над визначенням пріоритетів у відновленні. Такі ініціативи можуть охоплювати різні аспекти: від відновлення історичних пам'яток до поліпшення екологічної ситуації в громаді. Важливо, щоб усі члени громади мали можливість висловити свої думки та пропозиції, а також активно брати участь у процесах прийняття рішень» [36].

Залучення волонтерів для виконання різних завдань, таких як прибирання території, благоустрій парків або реставрація культурних об'єктів, може стати чудовим способом підвищення свідомості громади та її єдності. Водночас, це допоможе створити позитивний імідж громади, що приверне увагу туристів.

Розвиток соціального підприємництва

Соціальне підприємництво також може стати важливим інструментом у залученні місцевих жителів до розвитку туристичної інфраструктури. «Це підхід, що передбачає створення бізнес-моделей, які сприяють соціальній користі та економічному розвитку. Місцеві підприємці можуть відкривати крафтові магазини, кафе, що пропонують страви з місцевих продуктів, або організовувати екскурсії, що знайомлять туристів з культурною спадщиною громади.

Таким чином, розвиток соціального підприємництва може не лише створити нові робочі місця, але й сприяти формуванню місцевої ідентичності та підвищенню рівня життя в громаді. При цьому, важливо, щоб ці підприємства відображали культурні особливості та традиції Чорнобаївської громади.

Активне залучення молоді.

Необхідно акцентувати увагу на залученні молоді до процесів відновлення та розвитку туризму. Молодь може відігравати ключову роль у формуванні позитивного іміджу громади та залученні туристів через використання сучасних технологій, соціальних мереж та медіа. Студенти можуть ініціювати проекти, що пропагують місцеву культуру, наприклад, створюючи відео або блог-пости про туристичні об'єкти та традиції.

Крім того, можна організовувати курси та тренінги, які навчатимуть молодь навичкам управління туристичним бізнесом, організації подій або гідівства. Це не тільки підвищить їхню конкурентоспроможність на ринку праці, але й дозволить залучити їх до участі у відновленні громади, зокрема через створення молодіжних організацій, які будуть працювати над покращенням іміджу регіону.

Створення культурних та мистецьких заходів.

Культурні та мистецькі заходи, що організовуються місцевими жителями, можуть стати важливим елементом у популяризації туризму. Проведення фестивалів, ярмарків, виставок та інших подій може не лише залучити туристів, але й сприяти формуванню спільноти серед місцевих жителів. Такі заходи можуть включати демонстрацію місцевих ремесел, кулінарії, музики, танців, що підкреслюють культурну спадщину громади.

Крім того, у рамках таких подій можна організовувати конкурси, де учасники змагатимуться за звання кращих у своїй справі, що додасть елемент змагання та підвищить інтерес до участі. Залучення місцевих митців і творчих колективів дозволить створити яскраву культурну програму, яка зробить події більш привабливими для туристів.

Взаємодія з туристичними організаціями.

Співпраця місцевих жителів з туристичними агентствами та організаціями може суттєво підвищити ефективність просування громади як туристичного напрямку. Місцеві жителі мають знати територію, її особливості та принади, тож їхній внесок у розробку туристичних маршрутів та програм є неоціненним. Це може включати в себе створення екскурсій, де

місцеві жителі діляться своїми знаннями про історію, культуру та традиції регіону.

Також важливо встановити партнерства з туристичними агенціями, які можуть допомогти в розробці та реалізації спільних програм. Наприклад, організація спільних акцій або розробка пакетів послуг, що включають як туристичні, так і культурні елементи, може значно підвищити інтерес до відвідування громади.

Підвищення обізнаності про локальні цінності.

Ще одним важливим аспектом є підвищення обізнаності місцевих жителів про цінності їхньої громади. Навчальні програми, лекції, семінари та воркшопи можуть допомогти формувати у свідомості місцевих жителів розуміння важливості збереження культурної спадщини, охорони довкілля та розвитку туризму. Залучення місцевих активістів та експертів у цій галузі може суттєво підвищити ефективність таких заходів

Підвищення рівня обізнаності також сприятиме формуванню активної позиції у місцевих жителів щодо участі в туристичних процесах. Це важливо для того, щоб громада могла стати не лише споживачем туристичних послуг, але й їх активним учасником» [36].

Отже, «залучення місцевої громади до процесів відновлення Чорнобаївської громади є ключовим чинником, що вплине на успіх розвитку туризму та економіки регіону. Важливо, щоб місцеві жителі брали активну участь у відновленні та розвитку інфраструктури, створювали нові підприємства, організовували культурні заходи та співпрацювали з туристичними організаціями. Тільки за умови активної участі громади можна створити справді привабливе туристичне середовище, яке сприятиме не лише економічному відновленню, але й соціальному розвитку та збереженню культурної спадщини Чорнобаївської громади» [37].

ВИСНОВКИ

1. Вплив «військових дій на туристичну інфраструктуру та ресурси громади Військові дії спричинили значні пошкодження інфраструктури, що ускладнює залучення туристів. Частина культурно-історичних пам'яток, природних ресурсів та рекреаційних зон громади зазнала руйнувань, що негативно впливає на туристичну привабливість регіону. Для відновлення туристичної індустрії необхідні комплексні дії, спрямовані на реабілітацію об'єктів, зокрема на проведення оцінки збитків, реставрації та реконструкції.

2. Аналіз туристичних ресурсів громади та їхній потенціал. Попри наслідки військових дій, Чорнобаївська громада зберігає низку цінних природних, культурних і рекреаційних ресурсів, які можуть стати основою для подальшого розвитку туризму. Природні зони, річкові ресурси та історичні пам'ятки мають потенціал для екотуризму, культурного та історичного туризму, які можуть залучити як внутрішніх, так і міжнародних відвідувачів» [38].

3. Роль «місцевої громади та органів влади у відновленні туризму. Успішне відновлення туристичної дестинації потребує активної співпраці місцевої громади, органів влади та бізнесу. Досвід залучення місцевих жителів до реалізації туристичних проєктів є важливим для створення сталого туристичного середовища. Спільна робота влади та громади дозволить ефективно організувати проєкти, які не тільки сприятимуть економічному розвитку, а й допоможуть створити позитивний імідж громади.

4. Фінансові механізми підтримки відновлення. Відновлення туристичної індустрії на постконфліктних територіях є затратним процесом, що потребує фінансової підтримки. Найбільш перспективними є залучення грантових програм, інвестицій від міжнародних організацій, таких як Світовий банк та Європейський Союз, а також національних джерел фінансування, зокрема державних та регіональних програм підтримки розвитку туризму» [39].

5. Маркетинг та іміджеві стратегії. «Відновлення привабливості громади як туристичної дестинації потребує інтенсивної маркетингової діяльності. Формування позитивного іміджу громади через інформаційні кампанії, акцент на унікальних культурних і природних ресурсах, розвиток подієвого туризму та просування екотуризму можуть значно підвищити інтерес до регіону серед туристів. Важливим є також розвиток бренду громади та його впровадження в стратегічну комунікацію» [40].

6. Перспективи розвитку туристичної інфраструктури. «Відбудова та модернізація туристичної інфраструктури є основою для залучення туристів. Пріоритетними напрямками є реконструкція доріг, будівництво готелів, оновлення громадських рекреаційних зон і створення інформаційних центрів для туристів. Врахування принципів сталого розвитку та екологічності може зробити Чорнобаївську громаду прикладом успішної післявоєнної відбудови туристичних дестинацій. Для відновлення туристичної дестинації на постконфліктних територіях, зокрема у Чорнобаївській громаді, потрібні комплексні підходи, що включають оцінку пошкоджень, відновлення інфраструктури, залучення фінансування та створення нових маркетингових стратегій. Активна участь місцевої громади, підтримка влади, залучення інвесторів та орієнтація на сталий розвиток допоможуть Чорнобаївській громаді стати конкурентоспроможною туристичною дестинацією, сприяючи економічному відновленню та культурному збагаченню регіону» [4].

REFERENCES

1. Наказ від 19.05.2023 року № 151/1 Про затвердження Плану організаційних заходів з підготовки проєкту Програми комплексного відновлення території Чорнобаївської сільської територіальної громади Херсонського району Херсонської області
2. Наказ від 19.05.2023 року № 151 Про розробку проєкту Програми Комплексного відновлення території Чорнобаївської територіальної громади на період до 2027 року
3. Про проєкт програми соціально-економічного та культурного розвитку Чорнобаївської сільської ради на 2021 рік
4. Про проєкт програми соціально-економічного та культурного розвитку Чорнобаївської сільської ради на 2021 рік
5. Рішення XV сесії VIII скликання Чорнобаївської сільської ради № 334 Про затвердження Програми соціально - економічного та культурного розвитку Чорнобаївської сільської ради на 2022 рік Бейдик О.О. "Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методи дослідження". - Київ: Інститут географії НАН України, 2008.
4. Мунін Г.Б., Афанасьєва О.О. "Туризм в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку". - Київ: КНУТД, 2017.
5. Пікель О. "Туристичний бізнес: навчальний посібник". - Київ: Кондор, 2014.
6. Richards, G. "Tourism Development After Conflict: Global Perspectives". - Abingdon: Routledge, 2018.
7. Stone, P.R. "Dark Tourism and Post-Conflict Rebuilding: Principles and Practices". - London: Palgrave Macmillan, 2019.
8. Брюховецький В.В. "Соціально-економічні наслідки військових дій та їх вплив на розвиток громад". - Київ: Інститут економіки НАН України, 2022.

9. Коломієць С. "Проблеми відновлення та розвитку постконфліктних територій: монографія". - Харків: Харківський національний економічний університет, 2020.
10. Tarlow, P.E. "Rebuilding Destinations after Crises and Conflicts". - Boston: CABI, 2021.
11. Ritchie, B.W., Campiranon, K. "Tourism Crisis and Disaster Management in the Asia-Pacific". - London: CABI, 2015.
12. Алексеева М. "Методи фінансування відновлення інфраструктури у постконфліктних регіонах". - Донецьк: ДонНУ, 2018.
13. Мацегора В. "Розвиток місцевих громад на основі стійкого туризму". - Київ: ТОВ "МП Логос", 2019.
14. Кифяк В.Ф. "Організація туристичної діяльності в Україні". - Чернівці: Книги-XXI, 2008.
15. Bramwell, B., Lane, B. "Sustainable Tourism Development and Management in Post-Conflict Settings". - Oxford: Goodfellow Publishers, 2017.
16. Honey, M. "Sustainable Tourism and Community Development". - Washington, D.C.: Island Press, 2018.
17. Сердюк О. "Роль екотуризму у розвитку регіонів". - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021.
18. Костюченко Ю. "Інфраструктурне забезпечення туризму в Україні". - Київ: Академія муніципального управління, 2015.
19. Leung, Y.F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., Buckley, R. "Tourism and Protected Areas in Post-Conflict Countries". - New York: Springer, 2016.
20. Ткаченко Т.В., Сердюк Н.А. "Інвестиції в туризм: джерела та механізми". - Харків: ХНУ, 2020.
21. Світова організація туризму (UNWTO). "Tourism Financing for the 2030 Agenda: Mechanisms and Options". - UNWTO, 2018.
22. Бурак В.Г. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в сучасних економічних умовах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. Том 1. С. 276–282.

URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_1/45.pdf

23. Бурак В.Г. Досвід професійної підготовки фахівців готельно-ресторанного господарства в закладах вищої освіти. Інноваційна педагогіка. 2020. № 29. Т. 1. С. 88–92.

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/29/part_1/19.pdf

24. Бурак В.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дефінітивний аналіз. Педагогічний альманах. 2020. № 46. С. 124–131.

URL: <http://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/118/101>

25. Бурак В. Г. Оптимізація технологічних процесів при виробництві комбінованих продуктів та підвищення якості сировини. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2018. № 64. Т. 1. С. 92–103.

URL: [http://kntu.net.ua/index.php/eng/content/download/82024/475584/file/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%E2%84%961\(64\).pdf](http://kntu.net.ua/index.php/eng/content/download/82024/475584/file/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%E2%84%961(64).pdf)

26. Бурак В.Г. Компоненти готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності. Педагогічні науки. 2021. № 94. С. 57–65.

URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4384/3879>

27. Бурак В. Г. Принципи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти. Педагогічний альманах. 2021. № 47. С. 102–110.

URL: <http://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/158/145>

28. Бурак В.Г. Модернізація професійної підготовки фахівців готельно-ресторанного господарства. Нова педагогічна думка. 2020. № 4 (104). С. 7–12.

URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/243>
<http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD>

29. Герасименко, В. В. Туристичний продукт як об'єкт маркетингової діяльності / В. В. Герасименко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка. — 2019. — № 28. — С. 73-78.

30. Мальська, М. П. Туризмознавство: теорія, практика, перспективи / М. П. Мальська, В. М. Малех. — Львів: Новий Світ-2000, 2019.

31. Грищенко, І. М. Формування туристичного продукту в умовах децентралізації / І. М. Грищенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2021. — № 4. — С. 40-48.

32. Семенов В.О. "Фінансування проектів відновлення інфраструктури в умовах кризових ситуацій". - Одеса: ОНУ ім. І. Мечникова, 2021.

33. Котлер Ф., Гертнер Д. "Маркетинг дестинацій". - Київ: ВНУ, 2007.

34. Baloglu, S., Assante, L.M. "Destination Image and Marketing: Post-Conflict Perspectives". - New York: Routledge, 2016.

35. Плахоніна І. "Іміджеві стратегії розвитку туризму в Україні". - Київ: НАУ, 2019.

36. Avraham, E., Ketter, E. "Tourism Marketing for Developing Countries: Battling Stereotypes and Crises". - London: Palgrave Macmillan, 2015.

37. Su, M., Stepchenkova, S. "The Effects of Tourism Promotion on Crisis Recovery". - Journal of Travel Research, 2016.

38. Khomova O., Yanchycka K., Shkatula O., Burak V., Frolova O. Trends in the development of tertiary education in the context of modern challenges. Applied Linguistics Research Journal. 2021. № 5 (4). P. 126–133.

URL: https://jag.journalagent.com/alrj/pdfs/ALRJ-04372-REVIEW_ARTICLE-KHOMOVA.pdf

39. Kashyna G., Nazarova K., Burak V. Development of scientific and natural competence of technology teachers in the system of postgraduate education by means of information and communication support. Edukacja – Technika – Informatyka. 2019. № 4 (30). P. 151–155.

URL: <https://repozytorium.ur.edu.pl/items/b74e83f8-5ef3-4d71-b8fd-f75c89ca7948>

40. Andriushchenko I. E., Ivanenko T. Ya., Burak V. H., Kovalenko G. V., Zamferesko O. V. Technologies for training specialists in the hotel and catering industry in Ukraine in the context of lifelong learning. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2021. Year XIV. № 37 (3). P.838–843.

URL: <http://gtg.webhost.uoradea.ro/PDF/GTG-3-2021/gtg.37314-716.pdf>

41. Dzyundzya O., Burak V., Averchev A., Novikova N., Ryapolova I., Antonenko A., Brovenko T., Kryvoruchko M., Tolok G. Obtaining the powder-like raw materials with the further research into properties of eggplant powders. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 11–95. T. 5. P. 14–20.

URL:https://pdfs.semanticscholar.org/8d86/faa3f8cb35288f00d411feef5a759c69070b.pdf?_ga=2.116950211.45225143.1656050208-276168377.1656050208

42. Yakymchuk D., Dzyundzya O., Burak V., Shvets I., Shvets Yu., Myrhorodska N., Polishchuk O., Karneyenka Dz., Krasner S. Economic efficiency of textile materials cutting designer costumes of hospitality facilities. *Fibres and Textiles*. 2018. № 4. P. 90–94.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/332712138_Economic_efficiency_of_textile_materials_cutting_designer_costumes_of_hospitality_facilities

43. Yakymchuk O., Yakymchuk D., Kushevskiy N., Chepelyuk E., Koshevko J., Myrhorodska N., Dzyundzya O., Burak V. Prerequisites for the development of hydro-jet technology in designing women's headgear at hospitality establishments. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 1(1 (91)). P. 36–46.

URL: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2018.121507>

ПЛАН відновлення і розвитку Чорнобаївської територіальної громади ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

Розділ 1. Тенденції демографічного та соціально-економічного розвитку, природно-ресурсний потенціал

1.1 Загальна характеристика громади

- 1.2. Демографія
- 1.3. Місцева економіка і зайнятість
- 1.4. Природно-ресурсний потенціал
- 1.5. Бюджет та активи громади
- 1.6. Гуманітарна сфера
- 1.7. Ключові висновки по розділу

Розділ 2. Обсяги руйнувань та пошкоджень на території громади

- 2.1. Житлові об'єкти
- 2.2. Об'єкти критичної інфраструктури
- 2.3. Транспортна інфраструктура
- 2.4. Об'єкти соціальної інфраструктури та громадського призначення
- 2.5. Ключові висновки по розділу

КОНЦЕПТУАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ 3. Пріоритетні напрями і завдання відновлення і розвитку громади

- 3.1. Бачення розвитку громади, пріоритетні напрями відновлення та розвитку
- 3.2. Завдання і проекти етапу “Невідкладне реагування”
- 3.3. Завдання і проекти етапу “Відновлення”
- 3.4. Завдання і проекти етапу “Розвиток”

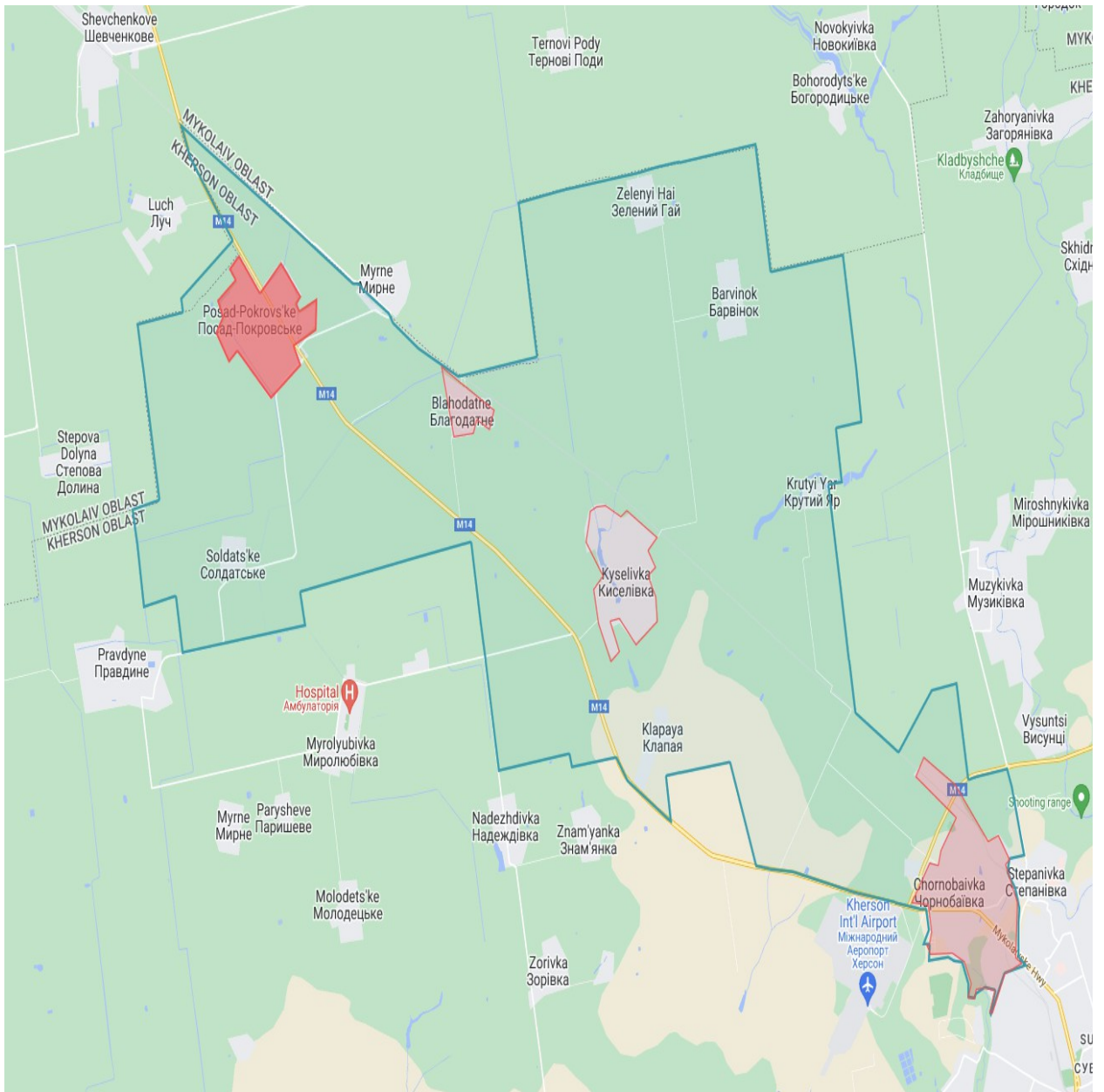

Рис. 1. Обсяги пошкоджень житлових будинків, у % і на мапі (червоним кольором позначені населені пункти, у яких є руйнування житлових будинків) (джерело: Чорнобаївська сільська рада)